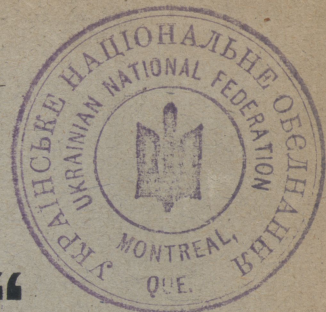

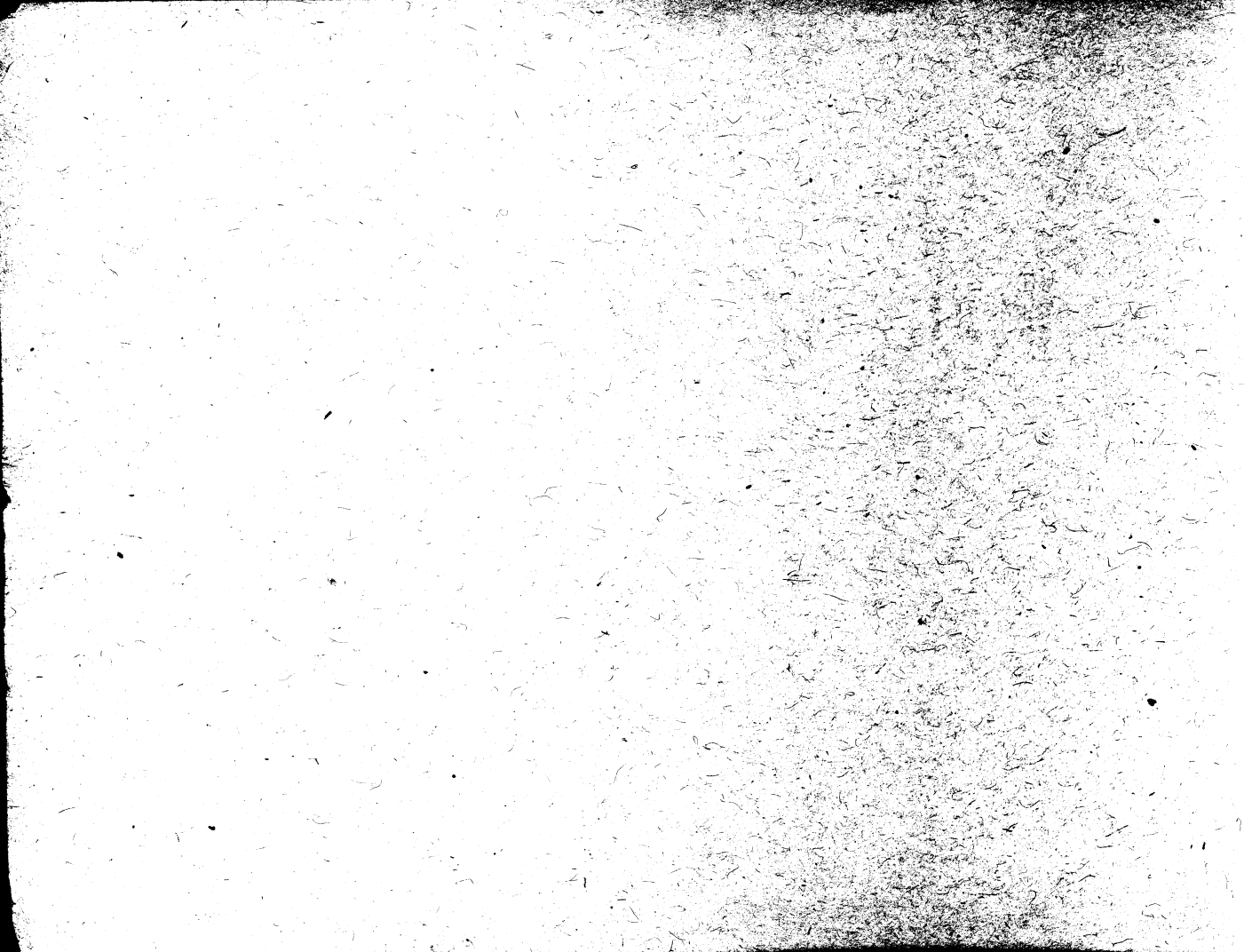
7 57

Р. ГАРМАШ

Політична ідея „ваплітян“ і українська політична думка

ВИДАВНИЦТВО „УКРАЇНСЬКА КРИТИЧНА ДУМКА“

Р. ГАРМАШ

Політична ідея „ваплітян“ і українська політична думка

ВИДАВНИЦТВО „УКРАЇНСЬКА КРИТИЧНА ДУМКА“

З М І С Т

- I. Кастрований Хвильовий, як зброя ворогів українського націоналізму.**
 - 1. Націоналізм «ваплітян» і націоналізм Хвильового.**
 - 2. «Націоналізм» Миколи Куліша в дзеркалі його творів.**

КАСТРОВАНІЙ ХВИЛЬОВИЙ, ЯК ЗБРОЯ ВОРОГІВ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

"Навколо тайга азійської Хокландії і темна "малоросійська ніч".

М. Хвильовий.

Більше року минуло від часу, коли недоноски справді "азійської Хокландії", ствердивши, що Україна великих наших предків, Україна Володимира Великого, Богдана, Мазепи та Орлика має надто мало свідомих синів, які вміли б на повні груди вдихати бадьорий і свіжий подих і повітря давнини, ствердивши, що "темну малоросійську ніч", яка оповила цю органічну частину Окциденту, розяснюють тільки нечисленні вогники — приступили до своєї акції, намагаючися між іншим для неї використати популярність Миколи Хвильового.

Імя Миколи Хвильового було широко відоме і популярне на Західній Україні і серед "старої" еміграції, при чому ту популярність безсумніву здобув собі Хвильовий не своїми оповіданнями з перед 1925 року, а лише і тільки

Надзвичайною роллю, яку він відіграв під час т.зв. "літературної дискусії", сміливістю гострих тверджень, відважно сказаних в умовах диктатури московського народу та нарешті збільшила цю популярність Луна, яку ще довго будите постріл у власну голову цього "білого крука" серед різних відмін "вуспівців", "гартованців" чи "ваплітян".

Тактика тих, котрі вирішили використати популярність імені Хвильового, була цілком проста: вони, нагадуючи з притиском і галасом про "український патріотизм Хвильового", ставили виразний наголос на ідеях, якими жив Хвильовий перед 1925, навіть перед 1924 роком. Кричали вони про "патріотизм" Хвильового у теперішніх умовах викривлення всіх понять - означення дуже пливке, а в со-п у л я р и з у в а л и - ідеї "я", ідеї захопленого адепта "Загірної Комуні", "Азійського ренесансу", Саванаролівські картачі проповіді, скеровані проти "в и к р и в л е н н я" комуністичної ідеї "паразитами, що присмокталися до цієї "великої ідеї". Все це приперчували вони, на вступі, щоб було легше ковтнути, вирваними з "Вальдшнепів" думками, які вилінені серед ідей з 1922-24 р. тратили всякий зміст і деякими висловами з памфлетів, але здебільшого тими, котрих мусів уживати М.Хвильовий для маскування своїх гене-

ральної лінії наступу.

Однак чим раз дужче наголошували вони ідею азійського ренесансу, яка є тепер головно засобом психічної ізоляції і протиставлення нас Заходові - єдиному можливому ворогові Московщини, а тим самим є засобом підпорядкування "третьої" чи "четвертій" Московщині, як би вона не звалася.

Для цих недоносків "азійської Хохландії" які самі унікають звати себе просто "українцями" лише вживають більш, під оглядом національним невизначеного вислову "українська людина" було ясно, що фраза про "азійський ренесанс", скерований і проти Заходу і проти Московщини - це такаж "імовірна" вигадка, як і наївні вірування в драконів та відьом, реальні лише для дітей дошкільного віку. Тому вони й оповідають нам охоче, коли ми їх притиснемо, що казочку, бо знають, що життя само виявить усю її абсурдність, але ... коли вже буде знова [як і в 1917 р.] запізно! Тимчасом, ми маємо звикнути поволі до Загірної Комуни, повірити, що це, хоча у теорії, "висока ідея" - лише "невідповідні виконавці".

Так М. Хвильовий мав служити "зброєю" для поборовання українського націоналізму, перетворюючи його в абсурдну утопію, в фразу без змісту і реального ґрунту, а

також містком, по якому нас хочуть перевести на старі, з пере- тридцяти років, позиції й так допомогти "малоросійській ночі" знова цілком занувати у "тайзі азіатської Хохландії".

За таких обставин у літку 1947 року, автор цих рядків закінчив у серпні свою працю про Хвильового "Трагедія Хвильового - трагедія нашого покоління". Не з вини її автора, видавництво, яке взялося видати ту працю к н и ж к о ю, би- друкувало її початок щойно у листопадівій книжці "Важ". Хоча це була майже о д н а д е с я т а цілоти (це б то дуже важко було про підлість скласти думку) - "недоноски азіатсь- кої Хохландії" зорієнтувалися чим вона загрожує для їх пра- ці та оскільки утруднює переведення в життя їхнього плану попереду зясованого. Оглушливе й відразливе виття цих тієв української культури почулося з "Українських Вістей", а тим- часом у першій половині січня появилася брошура О. Гана "Трагедія Миколи Хвильового".

Гієна з "Вістей" істерично вигукувала про такі злочини, які вона знайшла в тому уривку нашої праці:

1 | ми наважилися висловити думку, пишуть У. В., що "Хвильо- вий не був вихованням і духом українець"; 2 | що "як слід не читав "Кобзаря"; 3 | що був "інтернаціоналістом общеросом"; 4 | що наважилися слова Аглаї про Карамазова уважати за автс-

характеристику Хвильового. Все це пишуть У.В. "вигадки хвильовознавця з "Веж", який тому в взагалі "незвичайного розмаху анальфаетом".

Далі гріхом в звичайно на думку У.В., що автор 5 наважився довести московське походження ідеї "азійського ренесансу".

Всі перераховані твердження були, твердіть У.В. "брудний наклеп на Хвильового, а побічно на весь український народ".

Не все ми тут перерахували не щоб полемізувати, бо У.В. свідомо приписували "Вежам" речі про котрі там навіть згадки не було, а тому з такими типами, як "репензент" У.В. полеміка просто була би пониженням власної гідності, лише ми це все подали, яко конечну ілюстрацію, яко доказ правильности нашого основного твердження про намір певних кол використати М.Хвильового, як зброю в боротьбі з українським націоналізмом. Перераховане і наведене нами стає таким доказом, коли ми візьмемо у руки книжечку Гана про Хвильового, яка вийшла пару днів після появи того "виття" в У.В.

Спробуємо відкрити книжечку О.Гана і ми побачимо, що близьке серцю У.В. видавництво "Прометей" |?| також наважилось на той самий "брудний наклеп на Хвильового, а побічно на весь український народ", бо ц і л к о м

ствердило все, що будим-то так дратує "гігну" з У.В. Отже на стор. 19 твердить Ган, що щойно в осені 1917 р. Хвильовий "з армії повертається людиною з цілком сформованим українським національним світоглядом" цеб-то до тй тако-го не мав | а що на стор. 31 згадує про друківані Хвильовим у 1919 році його перші статті й нариси, писані м о в о ю м о с к о в с ь к о ю та, що О. Ган, як видно з його праці, сам не має викінченого українського національного світогляду, отже є некомпетентним для ствердження наявності такого у других - т ми можемо з ним і на 1917 рік таки не погодитися |.

На стор. 45 дав Ган докази правильности нашого твердження про невістарчаюче знання і ро з у м і н н я "Кобзаря", на 31-ій сторінці дав докази до нашого пункту 3-го, на стор. 41 ствердив правильність пункту 4-го, на стор. 52 дав інші ніж наші, але підпіраючі нашу ж думку, докази | яких ми не виключаємо | а які доводять правильність нашого твердження про московське походження ідеї "звійського ренесансу".

А однак, хоча О. Ган поповнив тим д о с л о в н о в с і "страшні злочини" т. зв. "незвичайного розмаху анальфабета з "Вех", однак жодна гієна з У.В. не лише не буде приписувати Ганові свої вигадки | як це робить П. Стерно, щоб їх же потому

"розбивати" на кількох шпальтах | - лише буде, як чемний і лагідний пєс привітно помахувати хвостом.

В чому отже річ? - Річ у тому, що як ми вже казали, Хвильового хочуть використати в інтересах "червоного драгоманівства" недоноски з "Хохландії", які тільки для того, щоб не розкрити своїх карт не призналися, що їх "заболіло" в нашій праці і що саме їм так подобатиметься в праці О.Гана.

Наша праця показує, як Хвильовий з комуніста став у великій мірі, під впливом Л.Н.В. і Донцова, отже під впливом ідеолога українського націоналізму - українським націоналістом, переставши беззастережно вірити в "Загірню Комуну". Наша праця показує усю фальшивість твердження Ю.Шереха, що наші письменники "на Заході лише сприймали ... і по часті сплосували" мудрі ідеї ідеологів "азійської Хохландії", пия ж наша праця унеможливило, спекулуючи на авторитеті здобутому Хвильовим - автором памфлетів, ширити серед нас ті ідеї | в тому числі і москвофільсько-комуністичні | від яких він сам потім відвернувся.

Книжечка ж О.Гана має на меті використати М.Хвильового в цілях поширення серед нас ідеалів "азіятської Хохландії",

а тому вона на руку Укр.Вістям.

Автор цих рядків, пишучи свою працю, не мав жодних матеріалів біографічного характеру, лише мав твори Хвильового і на підставі аналізу тих творів дійшов до ряду висновків, які допомогли йому відтворити етапи духового розвитку Хвильового. Як показує брошура О.Гана, автор цих рядків дійшов до **п р а в и л ь н и х в и с н о в к і в** і навіть у визначенні освіти М.Хвильового не зробив жодної помилки. О.Ган ствердив, що батько Хвильового був москвином, мати - на три-чверті українка [її дід - француз]. Легенду про "вплив" дядька - Володимира Тарасенка, залишаємо на сумлінку О.Гана, не знаючи ані того, в якій мірі той дядько почував себе українцем перед 1917 роком, ані в якій мірі впливав на Хвильового. Такі ж непевні є й інші "впливи", бо ж зрештою і Ган с а м д а т у є "сформован-ня українського національного світогляду" щойно поворотом з армії у 1917 році.

Що уважав сам Ган за "український національний світо-гляд" він докладніше не означає, але ціла його книжка стверджує про відсутність такого національного світогляду у самого Гана. Коли б ми книжку О.Гана видали в московській мові без зазначення, що її перекладено на московську - ніхто б не здога-дався, що її автор не є москвином. Маємо на увазі не лише те,

що він і порівняння і вірші і цитати подає майже виключно з московської літератури, не лише те, що він думає як типовий московський інтелігент з років 1918-25 [навіть не пізніше!!], що "мислить себе" в гурті народів імперії протиставленому решті світа і в справжньому українцеві, кажучи словами Шпендлера, цитованими Ганом "такій же внутрішньо чужий, як римляни періоду царів чи китаець передконфуціянської доби". Маємо на увазі не лише те, що ціла Ганова "аргументація" і хід думки нагадують докази і міркування ще Української Жізни" з якогось 1912 року, децо лише змодернізовані "мудрістю" марксистських "Ізвестій", але в першу чергу маємо на увазі ту тенденцію, ідею, яку О.Ган намагається накинати читачеві. Тому й зрозуміло, що Ган, як і справжній москвин, на стор.55 дуже шкодує, що "важливе" з його погляду речення Шпендлера, кинуте тамтим принагідно про "суть Росії", якою наче б то є "обітниця прийдешньої культури", твердження, на жаль Ганам, "не розвинуте з належною повнотою" - здатною змусити жвавіше трипотіти Ганове "малюкраїнське" серце.

Однак, ми, відмітивши всі ці прикмети О.Гана, схильні були б їх не ставити йому в вину, схильні були б зрозуміти обставини, які впливали на карликуватий, не нормальний розвиток його світогляду і терпеливо чекати, поки він визбудеться своєї вуз-

кої обмеженості "хюкландської людини" |якої він і подібні йому звичайно самі не помічають|, але на жаль ми мусли зайняти інше становище до автора брошури з причин досить поважних. Річ у тому, що він безперечно свідомо перекручує факти, свідомо викривлює дійсність, намагаючися прищепити читачеві погляди, які стягнули з його назад щонайменше на чверть віка і зробили забавкою в московських руках.

На цю його "роботу" й муσιμο тут звернути увагу.

С.Ган думає |чи вдає що думає| наче б то для нас ознакою національної свідомості є "організація селянських гуртків", "Просвіт", українських вистав, у роках 1917-18. Тоді цім "захоплювалися" і люди, які навіть не могли мати, будь якої української свідомості |згадати можемо хоча б дочку москвина-мільйонера в Кролеві на Чернігівщині, яка організувала і видавала великі суми одночасно і на московській "Народній Дом" і на "Просвіту"; або П.Морголіна, який був членом української партії, послом української держави, але, як сам признається, пропагував відновлення "небольшезицкой Россії" з Україною в її складі. |.

Вживання деколи Хвильовим або навіть і часто |до 1920 року| української мови також нічого не говорить, бо її в такій же мірі вживав і Затонський, який з нашого погляду не має

жодної української національної свідомості. Пише тут же Ган, що приспати нашу чуйність | н е п о д а ю ч и ж о д н и х д о к а з і в , це просто - слова! | "він | Хвильовий! стає великим прихильником створення української держави" | стор. 19 | по не перешкаджає очевидно Хвильовому "приста ти до б у н т і в л и в и х с е л ь я н с л о б о д и М е р е х в и . . . я к і н е х о т і л и н а д с о б о ю з н а в а т и н і я к о ї в л а д и" | стор. 26, підкреслення наш! ". Те що брав участь Хвильовий у повстанні Директорії проти Скоропадського - не доводить нічого, бо участь у тому повстанні брали і большевицькі ватажки та діячі. Саме тому дослівно на другий день по поваленні Скоропадського армія Директорії зменшилася на кілька десятків тисяч, а цілий Подільський Район Київської Міліції був у руках законспірованих большевиків. Отже чи можемо поважно брати слова О. Гана "беться за створення УНР" | стор. 27 | коли Ган на слідуючій сторінці стверджує сам: "Тут | на Полтавщині, цеб-то в січні 1919 року, два тижні по здобуттю Києва від Скоропадського | у душі Миколині стався остаточний злам: повіривши большевикам, Хвильовий повертає до рідного села й організує загін "вільного козацтва", пише Ган. Виправляємо "маленьку" недокладність - не "вільного", тільки "червоного" козацтва. Далі - правильно: "Козаки Фітільова | Хвильового | починають діяти як ч е р в о н о а р м і й ц і ". Саме тому, цього, за Гоговою термінологією, "національно свідомого державника" і арештували українські війська, від яких він рятувався втечею | ст. 28 |.

На стор. 30 признає Ган, що належав Хвильовий до У.К.П., але промовчує, що тоді члени У.К.П. брали участь і в... колегії Ч.У.!

У 1919 році, признає п. Ган, - виступав Хвильовий де факто як м о с к о в с ь к и й письменник у часописі "Рабочее слово", а перше українське оповідання принадає на середину 1920 року. | стор. 31 і 32 |.

Отже це за Ганом має бути людина з "цілком зформованим українським національним світоглядом" - чим же він тоді різниться від такого ж світогляду Мануїльського чи іншого Чубаря? Але більше того, п. Ган відверто | вже "підготувавши" читача до комуністичного розуміння "національної свідомості" | повчає на стор. 33, що оповідання героїні "Сентиментальної історії" про "брата", який їй говорив "про с в і т о в і пожари", "нових людей ідеальної країни" і якому вона "поклялася" оборотися за цю ідею - має автобіографічний характер. Тому пише Ган: "У цих словах - весь Хвильовий. Ми не знаємо, хто відіграв в житті нашого неоправданого мрійника роллю Б'яччиного брата. Може це був хтось з окопників: то - в а р и ш і в його, що самі горіли любов'ю до невідомих країв. | "Загірної Комуни" Р.Г. | . Може це була книжка, одна з тих що він любив читати ще в дитястві" | стор. 33 |.

Так сам Ган пересуває появу комуністичних симпатій Хвильовий

вого далеко взад, поза 1919 рік.

Далі Ган подає такі прикмети "ренесансу свого народу", про який мав мріяти Хвильовий: "не буде ні повій, ні чорної біржі, ні бруду" - цеб то "Загірна Комуна"? "Ренесанс" подуманий не в площині визволення з під ярма московського народу [категорія національна] лише з ярма соціального" і тому ні слова не згадано за найгірше лихо - за москвинів.

Ц е т а к о ю була, за Ганом, зформована національна свідомість Хвильового і ми ніяк не можемо відрізнити її від "свідомости" і "діяльності" тих, про "каїнову роботу" котрих згадує [вживаючи цього вислову] О.Ган на стор.43.

Чому ж тоді п.О.Ган в с у п е р е ч власним міркуванням і всупереч усім наведеним ним фактам, з таким притиском твердить про п о в н у національну свідомість Хвильового в ці і в ю н а ц ь к і роки? Чи тому т і л ь к и, що с а м це уважав справді повною національною свідомістю, чи з бажання спопуляризувати серед нас Хвильового? - Ані т е, а н і д р у г е! О с ь д о к а з: На стор.23 і 24 наводить О.Ган такі слова з "Арабесок" Хвильового: "Поет знав, як д а л е к о о д і й ш о в запах тобілевичево-старих б у р я н і в, що прекрасно пахли після "Гайдамаків" і

"Катерини", як далеко і "Тіні забутих предків" і все що хвилювало юністів, а тепер залишило тільки "сірого чортика", додаючи таке пояснення: "Навіть пізніше, коли він став членом партії... Хвильовий не міг вигнати з своєї душі "сірого чортика" - любови до України....", але додає О.Ган "Так думав Хвильовий в 1921-27 рр., але в дні юності, за які мовиться, національна ідея жила в його душі не як сірий чортик".

Що доводять зацитовані слова О.Гана? - Перше: що він, Ган, як "малоукраїнець", так зрештою, як і вороги "самостійників" з 1917 року, уперто намагається підсунути нам тезу, що справа в дійсності самостійна Україна, та за яку вмирали в роки визвольної війни справжні українські патріоти, не, кажучи мовою пп. О.Голубенків, а по часті і Черехів "Україна - завітаних хуторів" останній додає ще політичне, але не національно-державне поняття "громади без хлопа і пана", або мовою А.Любченка Україна - "екзотичних танків". Роблять вони це щоб потому, як буде треба, могли глумити во запитати: "Ви отже у вік атомової бомби стоїте за їзду волами"?

Подібном демагогією "воєвали" проти і-

де і самотійності України ще у 1917 році всі Винниченки, Затонські та Пятакови, усі Рафеси і всі московські покручі та провокатори! Це вони "підтасовували карти" і підмінювали справжню національну ідею цим спростаченим власним фабрикатом зі штампом московської фірми, а тоді ним поборювали і Міхновського і Стамановського і Донцова, вдаючи, що не помічають усеї неймовірності образу хочби Донцова у... широких шараварах на тлі "малоросійського пейзажу"!

Хвильовий, тоді, коли він написав наведені Ганом слова, безперечно широко думав, що це і є змістом української національної ідеї і тому, як це ми вже підкреслювали в своїй праці про Хвильового — відвернувся від тої карликуватої "української" ідеї, шукаючи чогось більшого, спочатку в "Загірній Комуні", а потім в "Азійському Ренесансі" і блукаючи серед тих чужих ідей так довго — аж поки не побачив вказаного Донцовим та Л.Н.В. іншого шляху, і зарисів справжньої національної ідеї.

"Самотійники" в 1917 році, які в 1915-16 роках ширили видану на цикльостилі брошуру Донцова "Історія української державної ідеї" та Цегельського "Русь-Україна, а Московщина-

Росія", які студіювали праці Джиджори та уважали, що е к о -
н о м і к а штовхала м о с к о в с ь к и й н а р і д про-
тягом століть і штовхатиме далі г н о б и т и у к р а ї н -
с ь к и й н а р і д , самостійники, які захоплювалися в тво-
рах Шевченка "Великим Дьохом", "Чигирином", "Іржавцем" та "Пос-
ланієм", які в "Катерині" звертали увагу на ідею чистоти ра-
си і конечности боротьби проти подруж з ворогами України -
москвинами, які в "Гайдамаках" захоплювалися не гайдамаками
гуляючими під згуки гопака чи вивертаючими кидені у мертвих
ляхів, лише словністю Гюґо, що зміг показати приклад додержан-
ня обіцянки і його безкомпромісовістю, навіть коли в гґу вхо-
дили почування батька!

Отже і до 1917 року "самостійники" захоплювалися в "літе-
ратурі" з Шевченка - іншими творами і по інакшому трактованими,
а по Шевченкові - не Тобілевичем і "Тінями забутих предків" жи-
ли ті, що справді "зформували свою національну ідею", а "Юяри-
нею" Л.Українки, "Сонцем Руїни" Пачовського, "Оргієр" Л.Україн-
ки та ідеєю бойкоту московської літератури, поруч з інтензивним
студіюванням світової літератури. Ось чим жили українці, які
в ж е т о д і звали визнавців "ідеї", яку п і д с у в а в
н а в м и с н е нам О.Ган - "малоукраїнцями", або "українофі-
лами" і вже в часи з п е р е д п е р ш о ї с в і т о в о ї
в і й н и б о й к о т у в а л и театр Садовсь-

кого!

Ті, хто виховував О.Гана і досі цілком отождено-ють українську національну ідею, для її поборювання, з тими ж "українофільськими" поглядами і симпатіями, з якими і п.О.Ган. Тут, зясувавши те перше, що роблять серед нас Ган і його колеги, пересмикнувши карти, переходимо до "другого пункту", який і доводить "шкідливість" як кажуть мовою тих, хто вишколював Ганів| заміри О.Гана.

М.Хвильовий, як це ми виказали у своїй праці, саме в роках 1924-27 дійшов, по болючих розчаруваннях і довгому шуканні, за допомогою лише в малій мірі Зерова, а у великій мірі - Донцова, до повної національної свідомости, якої яскраві докази у своїх "Московських задрипанках", "Україна чи Малоросія" та "Вальдшнепах", докази, яких п.Ган не може не знати. |бо ж вони зробили ім'я Хвильового популярним серед нас і тому його Хвилі та Галани ставлять досі поруч з імям Донцова| і відвернувся від своїх попередніх поглядів, які лишив у "тайзі азіатської Хоклендії".

Але п.Гану та іншим треба щоб панувала "малоросійська темна ніч" і тому він, свідомо, зішко-

дею для доброго імени М.Хвильового, ширить нахабну брехню, немов саме в роки справжньої, здобутої важкої, свідомості національної, в роки 1924-27 Хвильовий відзначався з атрактою цієї національної ідеї. Така наклепницька вигадка допомагає: а) підсовувати нам замість свідомого націоналізму М.Хвильового часу написання "Вальдшнепів" - зва-лащену національну ідею, яка ужива-лася, з повною ентузіазму службою окупантові! і б) уста-ми раннього Хвильового ширити серед нас пошану для "всесві-тянсько-азійських" та "загірно-комуністичних" ідейок ра-ннього Хвильового, які нам "засмачив" Ган, щоб ми легче ковтнули на стор. 25 і 26 цитатю з "Вальдшнепів" та цитатю очевидно без названня її автора про Лесю Українку, які ви-хваляють "безумство хоробрих" та "пароксизм гніву".

Щоб не було неясности, ми підтверджуємо ще раз: ми за "безумство хоробрих" і не проти "пароксизму гніву", але коли одне і друге не - не в службі ворогам українського народу та їхній ідеї, з окрема не в служ-бі московській імперській ідеї.

Ми сумніваємося, щоб Ган захоплювався "безумством хоро-рих" "СС-сів у наступі та "пароксидами гніву" - підчас відсту-

пу з України, отже радимо йому згадати, що як ці прикмети то-
го чи іншого німецького СС-са не зеднуть п. Гана для ідей
Третього Райху, так і на с' аналогічні прикмети "Кота
в чоботях" чи "Доктора Тагасага" - не зеднуть для ідей "азі-
ського ренесансу" сполучених навіть зі самою справжньою "за-
гірною Комунією". Під ними псевдами ми легко пізнаємо ... мос-
ковський нарід, що на цю вудку ловить собі рибку!

Чи ми однак так розшифровуючи і без того ясні наміри О.
Ганів не зробили будь якої помилки? - Очевидно ні, а ось на
це доказ: О. Ган на стор. 34 пише чорним по білому: "політиком
Хвильовий ніколи не був ... навіть тоді, коли виступав у не-
властивій йому ролі публіциста,
робив раз у раз грубі тактичні про-
гріхи".

Так цей "тоже Хвильовист" | як і його колеги | з неці-
нн. в те, що є найістотнішого у Хви-
льового, бо ... бо йому "начхатъ" на Хри-
льового, він має інші завдання - підтримувати "темну малорос-
сійську ніч"!

Звичайно, О. Ган намагається не робити "тактичних прогрі-
хів" і тому цю ніч захвалює нам дзвінкими словами: "Яким же
прекрасним уявлявся письменникові світ, коли він, бореть з по-
кликання ... проходив з рушницею на плечах по змо-

ченій кровю українській землі, руйнуючи ветхі будівлі старого вімя гідного людини майбутнього".

А. Любченко і п. Шерех докладніше означають це "старе", як "традиції", як "могилу", через яку слід "переступити", очевидно не во імя України, але во імя "всесвітнянської ідеї" [які "серіями" фабрики Москва!]; треба поруч з бандами Муравйова, з "рушницею на плечі" нищити українські традиції і зводчувати землю кровю її справжніх синів.

Ган та інші люди "з цілком зформованим національним світоглядом" ніколи не говорять про національну боротьбу з московською нацією, лише завжди з власними традиціями, завжди закликають руйнувати на власній землі ті власні "суди", які схоплюються комусь подібному до О. Гана визнати "ветхими" і товариші Гана, як і він сам, ніколи, навіть через не уважність, не проговоряться, що в роки 1917-20 була національна українсько-московська війна, лише це завжди у них "громадянська війна".

Тому О. Ган на стор. 36 замість ставити питання, що дала національна революція Україні - ставить питання "що дала революція мужикови?", вертаючи так нас у часи майже

Драгоманівські! Ган ні на секунду не дивиться на події очима українця, але залізни між рідні йому по духові перші терри Хвильового, — що був тоді "комуністом-ідеалістом", пише "А с т е р в а цього було багато в ті роки". Не думайте, що то мова про москвинів! О ні! Таке близнїрство не могло вирватися з Ганових уст! Мова йде про "попутчиків і шкідників", про "буржуазні покидьки", які "пролізли в партію". Пі три останні вирази — це шаблонні вирази советської публіцистики, а ось, як це ж висловлює Ган: "ця мерзота, усе, що було найпідлішого в країні липло до гнилої в свому нутрі партії, витіснюючи звідти людей типу Карків — Хвильових" і додамо ми ... типу Тагаботів та голови Чорного Трибуналу Комуни. Стиль, як бачимо разом з такими шаблонними висловами, як "мерзота", "сповнені священного гніву" і т.д. і ідеї "Сенаторійної Зони" — все одне до одного "пасує" цілком. Для Гана зло не в москвинах і навіть не в комуністичній ідеї, лише в тому, що партія, яка ті ідеї здійснює "гнила в нутрі" та, що "мерзота" замінила в ній "ідейних комуністів". Але чи це світ наш х національних проблем, чи це думання українця, а не якогось советського "Гомункулуса"?

Забувшись навіть |стор. 41| говорить Ган про "р о с і й с ь к у дійсність" маючи на увазі життя У.С.С.Р., яке в інших випадках він же зве "бурхливим" українським життям! ...

Змушений, звичайно, був О. Ган згадати і про те, що "До Го-
сії та до її культури у Хвильового була да в н я [?] відра-
за", хоча в дійсності ця відроза датується від 1925 року на-
віть за книжечкою Гана, але він тій національній відрозі на-
магається ще перед тим підсунути антинаціональне **пояснення**.
На стор. 47 написані ці слова, але на стор. 46 Ган їх т.к. "ско-
ментував", що вони втратили всякий зміст. Ось, що там читаємо:
"як і у російських ідеалістів - "западників", за я к и х о сь
90-100 років і в п е р е д т и м ["какая ужасная атоталость"
Р.Г.] українського "західника" поймав туга за "закордоном",
Хвильовий, як і росіянин В. Печорін ["звичайно: цун землі в Таг-
оові, святі - всі "русскім" були" сказав ще є. лнок, зрештою,
як твердить Оглоблин навіть Котляревському Енеї і Наталку
Полтавку інспірував москвин Леванідов! Р.Г.] міг си сказати
"Туга за чужиною" охопила мою душу... На захід кричав мені
таємничий гелос"... Так, цілком зфальшувавши і спростачивши
заклик Хвильового орієнтуватися на "психольогічну Європу" і
навмисне пов'язавши [безпідставно] з московським "западніс-
твом", на стор. 48 Ган викінчив свою крутіську штучку так:
"Хвильового, як і о д н о г о р о с і я н и н а | д е ж о и

х/ "Совєтські люди" лише Європу уважають "чужиною", але Мос-
ковина для мешканця УССР такою не є. Це принагідна увага.

могло бути інакше! Р.Г., поета початку XX ст., обурювало оте притаманне російській національній психіці уявлення про форми громадського життя з властивим йому придушуванням людської індивідуальності. І тільки це? Р.Г. Індивід... повинен розчинитись у громаді." Далі звичайно йде один з численних у цій книжці віршів "найбільш близької" Гагам літератури, якій до речки заводить на манівці й підмінює думки Хвильового цілком іншими.

Далі, вигаданши, немов "фавстівська цивілізація Заходу | Ган підміняє тут "культуру" Хвильового своєю "цивілізацією" | видавалася Хвильовому хвороб". Раптом, всупереч елементарній логіці, перескакує Ган з 1926 року в рік 1922, який йому багато краще надається. І сиплються знова всякі алюзії на тему "Я люблю іти на Схід, бо навіть віттар на схід дивиться!" Сиплються цитати, які були на місці перед "літературною дискусією" а не після неї, бо після неї | "Як це ми вже вказували у нашій праці | Хвильовий про жодну "Азію" і "азійський ренесанс" не згадує - це ідея, від якої він відвернувся з модифікувавши її перед тим так, що Азія почала правити лише за збірник незужитої енергії, людського сирітця.

Хвильовий підкреслював у своїх пам'ятках, що ми "сучасники "гибелі Європи", але не як фавстівської культаури, а як буржуазного типу" і він тільки тому погоджується уважати що роля Заходу кінчається, що "Захід нібито вичерпав сили, які можуть породжувати нових людей". Отже тут, як бачимо, підкреслює М.Хвильовий умовність свого ставлення до Заходу, умовність, яка узалежнена від цілком біологічного явища, якщо б те явище було не фантазією - тільки фактом.

Навіть Ган мусів признати, що "душа нової людини, Хвильового буде різким запереченням східної душі" (стор.51), але, звичайно, Ган вирвавши і цей висновок поза межі еволюціонування світогляду, якого він не знає та впливів Л.Н.В. на Хвильового, унеможливило читачам правильне розуміння духових криз і осягнень М.Хвильового.

Тут (стор.52) починає п.Ган шукати за "джерелами цієї концепції", део-то "азійського ренесансу".

Це він робить, очевидно, не з причин, якими керувався автор цих рядків, а тільки тому, що звик за шаблоном, виробленим в УССР кожне українське явище представляти відгуком якогось подібного московського, коли не простим його наслі-

дуванням.

Але, тому що могло б пошкодити успіхові пропаганди, яку робить Ган серед "западників" вказання безпосереднього джерела цієї ідеї -- кидається Ган шукати її в попередній добі, у славянофілів, у Леотієва, Данілевського, Булгакова.

Ган підкреслює усвідомлення згаданими москвинами Московщини як авангарду Азії та твердження, що Москва, як передовий загін Азії "покликана" оновити світ. Так Ган мусів признати, що цей месіянїзм московський, в його перелицьованій формі і пропагував Хвильовий. Так там дослівно і написано: "Хвильовий ... повторюючи старе гасло ... більш ніж далекий від твердження особливої місії Росії, але йому не чужий був безперечно месіянїзм в його українськїй модифікації" |стор.52|.

Ми не заперечуємо, що може Хвильовий також черпав у дуже малій мірі із вказаних Ганом московських джерел безпосередньо, але безперечно ці джерела впливали в першу чергу на творців московської |большевицької| політики; безперечно ці джерела поруч з іншими, про котрі не місце тут говорити, вплинули на реактивацію цих ідей серед широких мас, серед читачів московської преси. Вони впливали в тих конкретних формах, про які ми докладно говорили в своїй праці, отже впли-

вали вони безпосередньо також і на Хвильового. Тому наше твердження зостається в повній силі а Ган підпирав його ще одним аргументом, вказуючи ще одне, глибше положене джерело. Отже, перше джерело - московські славянофіли й месіянїсти, далі з одного боку - Блок, з другого - політика Комісаряту Закордонних Справ СРСР на сході в супроводі відповідної пропаганди, плюс Шпенглер та московські "євразійці".

Тут ще слід підкреслити те, що вже ми відмічали в своїй праці, а саме: Московщина майже від 1000 років була щільно зв'язана з азійським світом, москвини кровно і культурно мали в багато разів тісніші зв'язки зі Сходом, як із Заходом, нарешті за наших часів Московщина могла і навіть повинна була спирати свою політику на Азію - отже ідея азійського ренесансу, ідея безперечно московська - є у них природна, органічна і доцільна. Україна ж від 1000 років завжди, коли вела активну політику - була частиною Заходу і завжди розташовувала свої лави фронтом на Схід. Україна справді "була" лише тоді, коли ставила чоло Азії, а втілена, чи окупована Азією - занепадала. Нині не до подумання жодне справжнє визволення України без співпраці з Заходом, який знова не має жодного інтересу в "азійському ренесансі". Тому "перелицьовання" такої ідеї є не лише доказом провінціалізму думки, але й взагалі невміння самостійно думати.

Далі Ган викладає нам головнo ту частину поглядів

Шпенглера, в якій Ган з тремтінням серця додумується пророкування Великого майбутнього для москвинів, щоб проголосити нарешті: "Хвильовий цілком приєднується до Шпенглера, коли той проголошує загибель Європи" [стор. 54].

Міркуючи так, як і Укр. Вісті, думає Ган, що українські націоналісти здатні навіть справді щось власне відкинути, коли воно буде хоч трохи подібне до московського і навпаки, навіть московське визнати за власне, коли його їм представити, як немале москвинам. Виходячи з тих примітивних міркувань О. Ган, з метою з'єднати нас для цієї московської ідеї, пише: "теорія азійського ренесансу Хвильового викликала в російських совєтських колах страшенне обурення" [стор. 56]. На це слід заважити: 1 | ми не знаємо | а Ган не подає | жодних конкретних доказів такого "обурення" справді ідею "азійського ренесансу", лише знаємо про численні напади на Хвильового за "орієнтацію на психологічну Європу"; 2 | не бачимо жодної причини до такого обурення і 3 | навіть коли б таке було — це не є жодним доказом, що ця ідея не є ідіотичним наслідуванням москвинів, дуже для нас шкідливим.

Натомість, ми маємо певність, що Ган так само добре, як і ми, знає, що москвини і не думали обурюватися "азійським ренесансом", лише навпаки, але пускається на такий трік для додання справжнього фокуса. Він, зручно переплітаючи слова, почав запевняти, що вся суперечка під час дискусії точилася не

довкола проблеми "Москва чи Європа", тільки ... Москва чи "азійський ренесанс"! Як бачимо, п. Ган розминувся зі своїм покликанням, бо з такими здатностями і вишколом він міг здобути справжню славу, як напр., "ковтач вогню" чи інший штукар.

Очевидно, спритно оминувши будь які докази, правдивості своїй вигадки, Ган на стор. 57 уже нас з запалом переконув, наче "Ворог швидко розкусив політичне зерно тих памфлетів", яке за Ганом обертається в ... проповідь "азійського ренесансу" та "опозиційні настрої", що до режиму, що до "комуністичної Москви" [не змішувати з московським народом! Р.Г.]

Звичайно, провів п. Ган тут же паралель між Хвильовим і москвином - Чаадаєвим, затираючи так всякий національний характер боротьби. Він же, щоб ще більше затемнити ідеї Хвильового, пише: "Ця істину російські "западнікі" збагнули якже міг українець Хвильовий ... " і т.д.

Ми не здивуємося, коли "живі представники органічної України" ще новішого "привизу" почнуть нам зясовувати, що Мазепа діяв під впливом Меншикова, а Донцов ширив серед нас думки Мілюкова чи В.Шульгина.

Далі на стор. 60 все те Ган "зілюстрав" ще одним м о с - к о в с ь к и м віршом, по якому написав, що "Після покайної заяви ваплітян спокій К а г а н о в и ч і в був порушений"... "Вальдшнепами" [стор. 60]. Запитаємо, чому тут мова лише про

Кагановіча, а не про москвинів, на сторожі інтересів котрих він стояв?

Далі Ган розписується про те, як Хвильовий, діставшись до Європи, наче б то розчарується "внутрішньою порожнечою фавстівської цивілізації", бо, бо ... "1927 р. він не знайшов уже в Європі кабінету чорнокнижника з Віртембергу, зате часто натикався на льокалі..." і т.д. Ми не знаємо чи справді Хвильовий "розчарувався", не знаємо чи він шукав там де шукає Ган "фавстівської людини", щоб то "у розкоші нарядів [убрань] віденських жінок... у блиску європейських ресторанів та какофонії джазів", але він не знайшов би її і пару століть тому, коли б почав її шукати по тодішніх пивярнях чи домах розваги.

Певно, Ган здогадується, що це так і тому, щоб запаморочити нашу голову і викликати у нас антипатію до Заходу [бо це є метою Ганів], він пускається на анахронізми і уявляє сюди ще "культ білявої бестії", "газові камери", популярний у совєтських громадян безглуздий термін "людозненависництво" і т.д. і т.д. Потім проводить Ган безпідставну паралелю між своїми і своїх колег недавніми переживаннями у Берліні [не забуваючи при тому, серед предметів, що їх вразили, згадати і кльозети] щоб ствердити - там вони "не знайшли лесінгів і кантів". Лишаючи на боці питання, чи доцільно було тепер шукати саме Лесінгів і який зв'язок ті шукання мали з кльозе-

тами, ми мусимо зазначити, що вважаємо смішним вказати з Угльовим переживання, які ніяком мігби вмістити Ган у власній автобіографії і очевидно не в них слід шукати розгадки, чому Хвильовий вернувся з Заходу до УРСР. Ми подаємо свої міркування, які більш імовірні тому, що вони все ж є оперті на цитатах з Хвильового, у своїй праці про Хвильового. Що ж до "виправдання капіталізму у тих формах, які він спостерігав" то по перше не доречно говорити, це "не входило в гру"; а по друге - коли б на підставі "Ф о р м" рішав Хвильовий, і то лише в цій площі - то можливо він би і лишився на Заході.

На стор. 62 ще раз підкреслює Ган, що Хвильовий був "українцем-комуністом". Коли це на місці, говорячи про Хвильового часів "Синіх етюдів" і "Осені" - то є це лише побожним бажанням автора в добу написання "Вальденепів" і тому!

Щоб викликати у читачів ще більший хаос у голові, Ган, назвав Андрія Хвилю "самоотверженням", хоча той ніколи не був ані українцем ані "малоросом".

Таку ж плутанину викликає Ган твердженням, що "у "Вальденіпах", мов шило з мішка виткнулася національна ідеологія їх автора".

Перед тим можна було говорити про національ-

н у ідеологію | або - її сліди | у автора "Сенаторійної Зо-
ни, але не у "Вальдшнепах" і сам Хвильовий тоді у своїй зая-
ві з приводу "ухилів" говорить виразно про "у к р а ї н с ь-
к и й н а ц і о н а л і з м", але не про національну ідею.

З тою метою, це б то, щоб приховати, як н а ц і о н а л ь-
н у істоту цілої боротьби Хвильового та з Хвильовим, так і
для того, щоб закрити націоналізм і джерела націоналізму Ури-
льового, Ган знова подає нові приклади і аналогії усе з ти-
ми ж м о с к в и н а м и | з минулого століття | та підкрес-
лює, що Хвильовий був "чесний громадянин". Ми в праві запити-
ти ч о г о г р о м а д я н и н ? У С С Р ? Отже на думку Гана,
впливає з того, той хто н е в е р т а в до У С С Р Н Е Є "чес-
ним громадянином"?

Ми б воліли, що б автор у подібних випадках висловлювався
ясніше, тим більше, що ті, хто є українцями і не носять "сумнів-
ного походження" титулу "української людини" - не уважають, ю
населення уярмленої москвинами України є взагалі "громадянами",
тільки ... рабами Москви! Чи може Ган думає інакше, думає, що
то справді "найдемократичніша країна світу"?

Далі Ган старанно затирає національний момент і на стор.
66-69 та всюди далі говорить лише про "советську | термін по-
в'язаний з режимом | дійсність", "советську країну", "інквізи-
тів сталінської доби", "с т а л і н с ь к о ї Генералії кому-
ністів", роблячи з Хвильового тільки борця з "несправжнім ко-

мунізмом", а на стор. 69 то просто оповіщає, що "письменник не-навидів усіма фібрами своєї душі" і "відверто боровся з 1925 року" не з жодними москвинами | це був би "вузький націоналізм", "зоологічний шовінізм" і т.д. на думку усіх Ганів | лише ... з Коряком, Микитенком і Куліком! Більше спростачити і скаріка-туризувати Хвильового було трудно!

Самозрозуміло, у самого Гана найяскравіші образи й уяви збуджують не лише м о с к о в с ь к і вірші | яких він має "запас" на кожний випадок життя | але навіть і окремі москов-ські ж вирази та слова. Тому далі він, щоб викликати в своїй власній уяві картину цинічного глуму над Хвильовим, наруги, сло-вом чогось подібного до "виступів" Косача або Шереха проти Донцова, вживає кілька разів, відмітивши "властиве плісбейсь-ким натурам" бажання такого глуму, виразу: "поізмиватся над бараном" | забуваючи, що у читачів - українців цей "живий" для Ганів образ не викликає нічого."

Але звичайно, такий нахил до глузування і глуму на думку Гана властивий "росіянам-б о л ь ш е в и к а м". Питання - чи не тим самим займається Ган у своїй книжечці?

Саме тому запевняє нас Ган, що Хвильовий був жертвою Пос-тишева з "м а л о р о с о м" |!!!!| Хвилью, які очевидно не хотіли чути "того, що б о л і л о довго не тільки йому, а і всьому нашому народові," при тому намагається нас переконати,

що все те "болуче" укладається в словах "Анарха", з 1928-4 років, більше того, уважає Анарха - двійником Хвильового!

Коли б мова була про початкового Хвильового, Хвильового доби, яка попереджувала літер. дискусію, ми б очевидно тому не заперечували. Отже, як ми це і зясовували на початку - веде нас автор дорогою р е г р е с у у справжньому розумінні цього слова, від Хвильового-націоналіста до Хвильового-інтернаціоналіста "московського напрямку", захопленого апостола Комуни. Ми ведемо читача слідом за Хвильовим в і т Хвильового-Анарха, до Хвильового-Карамазова, коли він поволі перетворюється на націоналіста, але панове Гани тягнуть нас у протилежному напрямі. Чітко тому й запевняє нас Ган, що Хвильовий і в 1928 році намагався "виправити свою помилку" |про боротьбу з українцями - це більше чим мягко| "н е п о р и в а ю ч и з к о м у н і з м о м"! |стор.74| Що до цього місця, то ми тут не забираємо голосу, бо що справу зясовуємо докладно у своїй праці.

Тут Ган більше не говорить про українську державу, лише дуже розпливчато про боротьбу за "гідне українського народу життя і перемогу історичної справедливості", а на стор.76 ще раз підкреслює, що ворогами Хвильового були: "Ц.К.Партії і вуспівські заправили" |верховоди|.

Так був врятований московський нарід, а одночасно "дена-

цифікований" Хвильовий! Закінчує Ган свою працю цитатами з творів писаних Хвильовим на початку своєї творчості; в той спосіб виконуючи плян використання М.Хвильового для цілей протилежних тим, за які боровся і вмер М.Хвильовий.

З Хвильового зробив п.Ган тільки "ваплітянина" і не більше.

Вправді колеги Гана, різні приймаки "азіятської Хохландії" для тих же цілей, для яких вони й використовують Хвильового, переконують нас, що всі "ваплітяни" є "націоналісти", бо "їх переслідувано і карано за націоналізм". Але по наївності п.Ган проговорився і написав таке речення, яке радимо нікому не забувати всім, хто має до діла з людьми із "азіятської Хохландії", а цим останнім радимо пам'ятати також слова сказані Ганом. Ось ці слова: "Рецидиви націоналізму, як заведено було тоді називати всякі, навіть найневинніші, прояви почуття національної гідності". |стор.66|

Тих "найневинніших" проявів ми, говорячи далі про "ваплітян", звичайно не збираємося заперечувати, але при чому ж тут націоналізм? Навіть зі слів Гана випливає, що ні при чому. Оскарження чи засудження за "націоналізм" в УССР аж ніяк не є доказом "націоналізму".

По написанні і видрукованню попередніх рядків немов, щоб підтвердити правильність міркувань і впливаючих з них тверджень про книжку п. Гана та про те, що Укр. Вісті будуть нею захоплюватися справді на сторінках У. В. обізвався Ю. Дивнич, який написав: "Книга О. Гана є щасливий виняток із нечистого потоку друкованих матеріалів про Хвильового. Маємо першу солідну спробу." Дивнич "переймає штафету" з рук Гана, зазначаючи, що в останнього "замало підкреслено", що Хвильовий має бути "ідеологом революційно-творчої, динамічно-новаторської України". Таке підкреслення зрозуміле, адже ж треса, що ніхто не подумав, що Хвильовий боронить справжню Україну, що ніхто не забув про те, що він був комуністом. Можемо згодитися, що книжечка Гана є справді "виняток", але мусимо зазначити, що і Ю. Дивнич уже не перестав здаватися винятком та зайняв місце в лавах Гана, Шерехів і т. д.

Однак він, числячи на досить темних читачів, пускається на фальшований правди. Читаємо: "О. Ган грунтовно перекрив у в і заперечив всілякі об'єзглуді твердження про нібито московське походження Хвильового". Тимчасом кожна письменна людина може у Гана прочитати, що батько Хвильового був "дворянин Фітільов", якому Ган, намагаючися "виконати завдання" лише бездоказово приписує: "плекав любов до українського демосу й ого мови й культури", а що не лише порочна фраза, то "початкі в українській свідомості" Хвильового мусів він безрезультатно шукати і в родині Тарасенків і у

ріжних "викладачів російської мови" [стор. 14-15].

Дивнич почуває, що його твердження не узasadнене і тому пробує виманеврувати так: "Його російське прізвище ще не говорить про його російське кровне походження бо рід цей давно жив на Україні".

Добрий "грунтовний доказ"! Рід Хрущових "жив на Україні" певно ще довше хоч не раніше за часи Брюховецького і таку давність та українськість в "спецом" доводить проф. Оглоблін але проте нас це не переконує. Московське ж цілком прізвище лише тоді не було доказом московського походження по батькові, коли б Дивнич подав переконуючі докази, що те прізвище було накинута окупантом, а та к и ж д о к а з і в н е м а є .

Ми не прив'язуємо надто великого значення до походження і не ставили наголосу на цій справі. Гетьман Орлик, не зважаючи на неукраїнське походження, був таким українським заслуженим патріотом, що ми за нього охоче віддамо цілу вязку Брюховецьких [100-відсоткових українців], докинувши не лише пару Корнійчуків та Тицих, але й пасинків "азіятської Хокландії". Натомість ставимо наголос на тому, що спочатку Хвильовий писав по московськи, співпрацював з окупантами України під час визвольної боротьби [1919 рік] і був патріотом ССРСР до літературної дискусії, після якої спокутував свій гріх і здох у в почесне місце серед українців.

I. НАЦІОНАЛІЗМ "ВАПЛІТЯН" І НАЦІОНАЛІЗМ КВИЛЬЦОВОГО

Не віднині датуються намагання привернути увагу західних українців та емігрантів ["старик"] до національних ідей членів "Вапліте", але останніми часами ці намагання все ще прибирають на силі, а й набирають все більшої гостроти і політичного значення. Для досягнення цієї мети ширяться, серед нас подані далі думки.

"Після боїв 1917-20 років умерло ... старе поняття України ... була усвідомлена його неможливість ... непоправно ясно зробилося: такої України не може бути" [Шерех, "МУГ" стор. 56]. Про яке "поняття України" є мова? Шерех навмисно висловлюється досить туманно, згадуючи ще "образ селянського раю, вільної без хлопа і без пана громади". "Образ" цієї України, каже він, "підніс Шевченко на пьедестал майже релігійної чистоти і величі", а за неї "соролися українські селяни й інтелігенти під Крутами і в армії УНР..." Далі в Шерех доплутує ще сюди "загони Махна" і "червону армію", але це лише, щоб не так разила його думка. Мова йде безперечно про справді суверенну, справді самостійну Україну, бо про таку мріяв Т. Шевченко і за таку билися "намагаючися її створити" українські війська наддніпрянські і надністрянські. Далі

вчать нас, "непоправно ясно зробилося - такої України не може бути" | там же |. Поховавши так ідею справді самостійної України штовхається нашу думку в бік "погодження з фактом". При цій нагоді застосовується багато разів стосований з успіхом червоними москвинами метод, а саме - осуджується нібито з одного боку "московська лінія" | в формі "великодержавного шовінізму" чи чогось подібного | і очевидно | це вде поважно | - українська | "український шовінізм" чи щось у тому роді |. Потому підсовується, яко щось посереднє між екстремами - бажана лінія. Скільки разів це було стосоване - кожного разу так билосся т і л ь к и по у к р а ї н с ь к о м у націоналізмови і кожного раз відхилялося вказівку компасу солідно в московський бік.

Самозрозуміло і в даній справі стосується подібна тактика: "Крайніми виявами" нового, по похованні ідеї суверенної України "стали з одного боку носії українського шовінізму" | читай - українського націоналізму |, а "з другого ті, хто приймає місто | зросійщене | таким, як воно є" | Шерех, там же |.

Так окреслено два шляхи: один - український, націоналістичний, а другий - московський, в істоті речі також націоналістичний.

Замість обрати о д и н з н и х, представники течії, яка хоче використати "ваплітян" пропонують нам ... компроміс, який неправильно звать "синтезом". Це отже в дійсності мала

- 57 -

бути "синтеза" свого роду "двіварту з вогнем", а що така є неможлива, то для її здійснення треба хоч один з елементів перемінити, щоб він утратив свої особливості і прикмети. Це і робиться: українському націоналізмові тимчасом залишається його назву і його мову, але те, що пропагується цєю мовою, стає антинаціоналістичним і в істоті речі москвофільським. Так досягається "синтеза". Той же Шерех висловив це так: "Ії [іншу Україну] знайшли ті, хто спромігся на синтезу. Ії знайшов Микола Хвильовий своїми українськими комуністами". (Шерех, МУР I, стор. 57)

Що кажуть ці слова? - Ми знаємо див. наву прапо: "Трагедія Хвильового - трагедія нашого покоління", що Хвильовий до літературної дискусії, до 1925 р. дійсно захоплювався справжніми українськими комуністами ("Кіту чоботях", "Я" і т.д.); але тоді він не синтезував в них бачив, лише єдину дану лінію. Він бачив в них реалізаторів мрії про "Загірну Комуну", вірних слуг "великого мятежника" у Кремлі. Про "синтезу" ж не могло бути мови, бо Хвильовий і не знав ще тоді і не розумів істоти українського націоналізму. Це виключає всякі розмови про можливість синтези. Потім, по дискусії, вже М. Хвильовий не захоплювався жодними "українськими комуністами", лише їх висміював, більше того, героїнею зробив

не комуністку - Аглаю, що відкидала марксизм, що не мала жодних соціалістичних симпатій і змушувала Карамазова поступово, признаючи їй рацію, переходити на її позиції. Глибини, чому далі лидався Хвильовий в партії, ми зясовуємо у своїй праці про Хвильового.

Так ми бачимо, що твердження про якусь "нову" Україну, яку мав "знайти" Хвильовий, про "синтезу" українського націоналізму з колонізаторами України "в комунізмі" - повисло як бездоказове і нелогічне у воздуху, показалося марною вигадкою, за якою крилася тенденція підмінити того Хвильового, який здебув серед нас таку популярність Хвильовим-дебютантом, Хвильовим-комуністом, навіть - чекістом і тодішні його погляди - подати, яко на особов'язуючу синтезу.

У повній згоді з тими намірами є твердження, що "Клич орієнтації на психологічну Європу" - "це було другорядне гасло", яке було "підхоплене ворогами українського культурного ренесансу" |Шерех, там-же|, це бо - українськими націоналістами?

При цій нагоді слід відмітити справді цікаве явище: Пере зве ясно і виразно українських націоналістів "ворогами українського культурного ренесансу" так, немов би це було писане на "Батьківщині" "трудящих", а одночасно ті ж українські націона-

лісти вважають, що він з ними "співпрацює". Ми знаємо, що поза українськими націоналістами більше нікто не захоплювався і не "підхоплював" гасла "орієнтації на психологічну Європу". Більше того, це гасло сам Хвильовий запозичив від українських націоналістів, - отже нікого іншого не можна бачити за невіразно окресленими Шерехом "ворогами українського культурного ренесансу".

Самозрозуміло, тому, тими, хто ховається за "ваплітян" і т. д. пропонується "розглядати всі Європи чи Європи тільки як погані й ...", а уважати "теорію [?] азіяського ренесансу - теорію оновлення України". Шерех, там-же.

Реасумуючи сказане вони ширять серед нас "нову віру", яку звуть дипломатично "синтезом" і яка ґрунтується на таких ідеях: а) невідійснності ідеї справді суверенної, некомуністичної України; б) шкідливості відновлення і зміцнювання старих звязків із Заходом чи навіть тільки захоплення "психологічною Європою"; в) повязаності України з народами Азії [в практиці центральної Азії й тими, які творять СРСР] та їх "відродженням і г) "синтезом" всіх українських течій в "українських комуністах" Хвильового.

Під жоданими у горі думками підписуються й інші заступники цієї течії, а серед них п. П. Голубенко ["Орлик", за грудень 1947 р.]. У звязку з цим всі вони охоче підписуються під словами "раннього" Хвильового про "бурю громадянської війни", якою вони підмінюють війну національну, московсько-українську з 1917-

1920 років, а животіння і борсання, розбудженого подихом тої національної боротьби українського народу під п'ятою москвіна-окупанта, карликуватий, випачений розвиток живучої й цупкої української стихії - оголошується "одною з найближчих сторінок" в розвитку української культури". | Голубенко, "Орлик" черга 11 |, періодом коли "мчать, жидтям, як розлогим степам, не бо така необмежена. во- л. я. Р. П. |, наші буяногрові місяці, пропливають, як гор- довито задумані кораблі наші роки" | А. Любченко, "Вертеп" |.

Пропагатори ідей "Вавлїте" хочуть "відновити цей світ, реставрувати його ідейно-політичні і літературно-естетичні цінності, освоїти їх", твердячи, що "націоналісти, наставлені до революції як джерела розкладу ... не сприймають тих змін, які внесла в український світ революція 1917 року ... а організація "Вавлїта" сприйняла революцію, як тні верса- льне джерело Українського Відродження" | Голубенко, там-же |.

До цього слід додати, що як читач потім побачить, говорячи про "революцію 1917-го року" завжди її розуміють ці пропагатори, як суму явищ та ідей тісно пов'язаних з москво- ською соціялістичною "комуністичною" революцією, а ніколи як суму ідей чи явищ, впливаючих з розпочатої а не закінченої української національної революції, це бо з боротьби українського народу проти народу

44

московського за своє визволення і державність. Тому отже ці пропагатори "національних" та інших ідей "Валіте", оголосивши ту чужу нам революцію за "універсальне джерело українського відродження" виводять з нього ідеї, світогляд і філософію глибоко-антинаціоналістичну.

Бже нераз згадуваний Ю. Шерех, захоплено пропагуючи ідеї одного з "валітян" А. Любченка; ідеї його "Вертепу", признається, що: "Філософія "Вертепу" ... наскрізь діялєктична і глибоко матеріалістична" і додає, що її "аж ніяк" не можна пояснювати "поборванням цензури". Шерех, Альманах "МУР"-у.

Це логічно, з того "джерела" іншої "філософії" не могло зродитися.

"Микола Куліш, Микола Хвильовий, Аркадій Любченко, Лесь Курбас і ще інші валітяни - це один світ, один світогляд, одна програма" запевняє нас той же Голубенко |"Орлик", черга 11|.

Чи це ж так?

Оскільки підмінити Хвильового з 1926 і пізніших років Хвильовим з 1923 року - то звичайно п. Голубенко має рацію, додамо ще, що оборонці і пропагатори "валітянizmu" так і хотіли зробити, як це доводять хоча би подані на початку твердження Ю. Шереха або книжка Гана, але коли, не

зважаючи на всі спроби тому перешкодити, почала друкуватися наша праця про Хвильового, дехто з них слушно передбачаючи фiasco своїх плянів поспішив признати: "В революцію Хвильовий пішов комуністом - революція зробила його націоналістом" | Голубенко, "Орлик" січень 1948|.

Однак не хочуть визнати ще, як бачимо, що далеко не революція Хвильового "зробила націоналістом", але у великій мірі ... Донцов і що жодні "устні перекази" не допоможуть довести великої розбіжності між поглядами Донцова та його шкільного учня - Хвильового, а в справах чисто національних - майже жодної. Але звичайно, ми говоримо про Хвильового по 1925 році. Отже ми, відсилаючи читачів до нашої праці про Хвильового, з притиском зазначуємо, що ні на хвилину не можемо згодитися уважати погляди Хвильового з тих років - поглядами ваплітян і далі, в цій розвідці аналізуючи погляди тих останніх, говоритимемо лише про їхні погляди, а не про погляди Хвильового. Зі сказаного вже нами читач бачить, що погляди "ваплітян" свідомо і з наміром ідеалізуються, свідомо гальванізуються і свідомо, в супереч правді, оголошуються поглядами "націоналістичними".

Група людей, "живих представників органічної України",

як їх "мудро" зве п.Голубенко, веде шалену пропаганду проти українського націоналізму, дбайливо уникаючи називати його по імені (див. наведені цитати з писань Ю.Шереха або його пашквілі проти "вістниківців", виступи "проти Донцова" п.Гуменка з Голубенком, виступи Дивнича та інші), а одночасно переконує завзято, що "філософія" та ідеологія ваплітян саме й є націоналістичною.

Таким чином політична істота цілої акції зводиться до стремління з а м і н и т и український націоналізм ідеологією "ваплітян", зберігаючи лише назву "українського націоналізму", яка так добре відповідатиме після такої заміни дійсності, як напр., фікція самостійної Польщі чи Угорщини тогу, що є.

На чому ж будує п.Голубенко та інші свої твердження про "націоналізм" ваплітян, свої спроби непомітно підмінити націоналізм антинаціоналізмом?

Правдоподібно на глибокому переконанні в правдивості твердження Ю.Бойка, висловленого в тому ж часопису, немов "сам наш читач дуже примітивний культурно", також імовірно входить в гру примітивізм деякого з цих панів, який випливає з їх незнання модерної соціології та недоцінювання "а це теж ознака примітивізму" - "ворога", це є то українського націоналізму.

Основою цілої штудерної побудови п.Голубенка в його розуміння нації та причин національної ворожнечі, розуміння, що

дали оруду "мудрими" ідеями, коли й не праотця Адама до того гріхопадіння, то ... Драгоманова [а це маю не те саме!].

Розвиток пп. Голубенків кривавим терором спинив Московський нарід рукою своєї еліти на тому ж шаслі, на якому він анаходився у 1917 році і законсервував усі ті "випродкувані" в "імперській кухні" ідеї й ідейки, яким ми завдячуємо нещастю нашої національної революції; а москвини - віднову своєї імперії. Ці ідейки досі звахають згадувані панове верхом мушкетерства [так, як і ваплітани] і викладають їх нам, як "глибокі істини" невідомі людям, що не мали нещастя переходити "ренесанс 20-тих років".

Як ваплітани, так і Голубенки листи, подібні до відомого листа М. Горького, пояснюють: "традицією і успадкованими поліетерами духовости" тим же пояснюють усіякі "прояви великодержавного Московського шовінізму". Вони, як і наші батьки, ще аж з перед 1917 року, глибоко переконані, що всякі ворожі кроки москвинів є л и ш е наслідком "упередження", "виховання", "неінформованості" і т.п., а тому, що на думку цих українофілів треба москвинів трактувати як "наших бравів", "заблукавших овец" то навіть, коли вони нас обстрілюють - слід їх лагідно усвідомлювати, але аж ніяк не стріляти у відповідь "збільшуючи розбрат".

Саме тому, що так примітивно собі уявляють [чи вдають, що уявляють, коли маємо до діла з перефарбованими москвинами] ці

справи прихильники ваплітянства, вони для підкріплення звертаються за цитатами до такого "глибокого" і "відомого" соціолога та знавця національних проблем, як ... Винниченка. Ось які слова останнього подав, як найбільшу мудрість п. Голубенко: "Зло було в тому, що в большевиків застаріла даня емоція брала гору над розумовими висновками і заявами."

Ми, признаємося, в тої думки, що "застаріла Atrophia cerebri" "перешкоджає не лише Винниченкові, але й усім, що не пішли далі "Вапліте" не тільки визбутися "політичної мудрости" наших шановних бабусь, але й робити справді розумні "розумові висновки".

Що стоїть за цілою цією "модерною соціологією"? - Примітивне "пояснення" для "простого народу українського" старенького М. Драгоманова, який хотів ним засити українцям паморочки, що, як бачимо на цьому прикладі - йому й вдалося. Драгоманів писав у своїх, справді "чужацьких думках": "На світі є дійсно різні народи, які, хоч і різняться один від другого найбільше мовою, почасти лицем і фізичом, звичаями, одягом та струментом і т. д. В старі часи, коли люди були менш розсудні ніж тепер, то між різними народами часто бували сварки Народи жахалися один одного, або ворогували проміж себе от так, як наприклад кінь жахається верблюда, або собаки ворогують з котами..."

До цієї "незглибимої мудрости" додаймо ще означення напії: "Нація це повставша історично стійка спільність мови, терито-

рія, економічного життя й психологічних прикмет, яка виявлюється у спільності культури" [Сталін] і матимемо увесь "націоналістично-теоретичний багаж" такого звеличника ваплітян. Той, хто далі цих "глибин" не сягнув, уживатиме найохочіше виразу "українська людина" [істотно-людина, а дрібна прикмета - "українська"], той абсолютно нездатний ані зрозуміти істоту українсько-московського ані будь якого іншого національного проблему і всі, чи глибоко продумані чи мудро-інстинктовні побудовані сусідніх націй пояснюватиме собі, як Драгоманів ... вихованням.

Йому навіть у голову не прийде, що коли вовк живе на волі, то його неможливо привчити не їсти овець. Це було б так само важко, як напр., намовити пп. Голубенків "дарувати справедливу волю" усій худобі і тваринам, перестати їсти м'ясо, яйця, рибу і молоко та взагалі ширше стосувати засади справедливості і гуманності "попередовно здійснюючи справедливий лад".

Сталіну вигідно дурити дурників, що в істоті своїй, нація є лише сумою культурних прикмет, бо коли нарешті москвини зліквідують ці ріжниці - то й нації так "усвідомлені" не існують. На жаль усім Драгомановим модерне суспільнознавство вчить, що нація це не сума тепер живучих людей, яких єднає спільна культура, вигляд чи традиція, але існуючий незалежно від одиниць, з яких складається сучасне покоління, не тотожний з їх сумою феномен, який має власні інтереси, знова ж не тотожний з інтересами тепер живучих одиниць. Самозрозуміло, для "знавців",

що далі драгоманівського "верблюда" і Сталіна не пішли, ці поняття здаватимуться якоюсь метафізикою.

В дійсності нації, коли й ворогують між собою | не завжди і не всі, але деякі - завжди | то не тому, що "беруть гору застарілі давні емоції", не тому, що одна з них в "чорним духом" - лише тому, що їхні життєві інтереси неможливо зі собою погодити. Москвин нині може визнавати такі ж "високо-гуманні" сповнені любови до всього живого засади, як і той чи інші ваплітянин, а однак, як той зідає зарівавши дуже симпатичну і лагідну курку, несучу курку, не бажачи навіть задовольнитися самими яйцями, - так і москвин не хоче обнизити рівня свого життя, можливостей зарібку, зменшити до одної двадцятої дотепер витрачуваних фондів на розвиток своєї культури і т.д. і т.д. Всякий націоналіст, у тому числі й український, розуміє, які пружини керують життям нації, розуміє, що гасла проголошувані діячами тих чи інших націй - мають на меті п р и ж о в у в а т и істоту міжнаціональних взаємин, розуміє, що нації діють | хоч говорять - інше | керуючися національним егоїзмом у першу чергу, а тому і сам завжди діє виходячи з власних національних інтересів, це б то з національного егоїзму.

Саме тому мови всього світу розрізняють вирази: "націоналістичний світогляд" від "національний світогляд". Пропагатори ідей "Вапліте" не розрізняють або вдають, що не розрізняють їх і систематично підмінюють націоналістичне - національним

та спекулюють на тому, що в цілях пропагандових нації-гнобителі завжди окреслюють усі найслабійші прояви, найбільш неповної національної свідомости, як прояви "націоналізму", який вони залюбки звуть ще й "вузьким" або "зоологічним".

Для Хрущова і Галана тому Винниченко є "націоналістом", але для нас - ворогом націоналізму.

Очевидно, коли б ті, що пропагують серед нас ідеї "вапліте", яко ідеї "націоналістичні" не відрізняли національного від націоналістичного - це було б зле, це було б доказом їхнього політичного анальфабетизму, але коли вони з н а ю т ь р і ж н и ю і лише вдають, що її не знають - це ще значно гірше! Адже ж це доводить, що вони свідомо намагаються розклати український націоналізм, а тим самим прагнуть на користь наших ворогів.

На великий жаль деякі з доказів, які маємо, роблять це дуже імовірним. Для прикладу подаємо тут один з них. Ми могли б припускати несвідоме змішування "національного" з "націоналістичним" лише тоді, коли б цих двох термінів не розрізняли в і р а з н о в С С С Р взагалі, а самі ваплітяни з окрема. Тим часом ці два вислови розрізняли дуже добре.

М. Хвильовий прекрасно розумів, що москвини мусіли безоглядно поборювати всякі прояви чужого націоналізму, більше того, він знав, що "націоналізм" був від моменту окупації України "на індексі", тим часом як "національне" - толерувалося.

"Національне" - це зовнішні прикмети нації, трактовані як форми, в які можна у сунувши властивий націоналістичний зміст на якому розвивається і живе також те "національне", яке без нього рано чи пізно - замре, як рослина без ґрунту, влити чужий зміст. Всяка форма без змісту, на якому вона виросла і росте, мусить відмирати. Це ми й бачимо зараз на прикладі УССР, де спочатку з форми вирізали ланцетом притаманний їй зміст і початково вклали туди взамін лише чужу політичну ідею, а тепер - вкладають і культурний зміст (напр., тепер проголошена формула: "мистецтво великого російського народу живить мистецтва інших народів", це б то і культурно кожне з тих "інших" мистецтв лише луна чужого!).

З огляду на ці пляни Москви "націоналізм" переслідують, а тому Хвильовий, старчи фактично на позиції українського націоналізму, самозрозуміло далі відхрещувався від націоналізму, (напр., "бажання виявити і вичерпати своє національне націоналістичне офарблення" - сам Хвильовий тут виразно розрізняє, як бачимо, ці два терміни).

Наведене не може лишати найменших сумнівів, що пп. Голубенки, Гани та їхні колеги від давна прекрасно знають про різницю між націона-

нальним і націоналістичним, хоча не знають чим є нація і взагалі в багатьох справах національно-політичних стоять далеко позаду. Зрештою перед першою світовою війною вже українці розрізняли добре національне і націоналістичне. А коли так - то тепер вони можуть лише свідомо змішувати ці різні означення з метою немов хробаки виїсти з "націоналістичного горіха", його "націоналістичне ядро" і дупити в середині замість нього свою "національну" потеруху та продукти травлення! Іншого пояснення такого поступовання ми на жаль не можемо придумати. А коли так, то така "робота" може бути лише і тільки свідомим "шкідництвом", підступним і неетичним.

А таку плутанину цих понять практикується стало. П.Голубенко майже в цілості відписує з "Вапліте" оповідання, яке не лише не доводить судь якого українського націоналізму ваплітян, тільки навпаки доводить, що ваплітяни думали цілком не по-націоналістичному, лише так, як думали і співробітники... "Ради" ще в якомусь 1911 році! Цілком таке ж оповідання могла вмістити у своєму часописі кожна антиурядова м.о.с.к.о.в.с.ь.к.а. Група, відкликаючися до тих же почувань, до яких і Горкій апелював у деяких творах.

Проти диктатури партії боровся коли сам перестав диктувати і комуніст Троцький, отже, коли, як запевняє П.Голубенко, справді "редакція надала такого значіння" цьому опові-

данню - то це й є доказом, що "Вапліте" боролася | як усі "дра-
гоманівці", "провансальці" і "провінціяди" | з режимом, "з сис-
темою" а не з московською нацією, як це повинні були б робити
націоналісти.

"Вапліте", як стверджує тойже Голубенко, в полеміці з ВУСПП-ом
підкреслювала ще й ще свої пролетарські позиції, воявала проти
"селянської обмеженості", говорила про знеособлений "літератур-
ний процес" і т.д., але не ставила наголошу на національній
проблемі.

"Вапліте" безперечно не боронить "б у к в у марксизму",
але ми не можемо вірити п. Голубенкові "на слово", що вона бо-
ронить українську справу, розуміючи її по-
націоналістичному!

То лише Хвильовий згадує сам в полемічній статті на сто-
рінках "Вапліте": "нашу Хохландію" то зрештою Хвильового, а не
ціле "Вапліте", оскаржує Н. Коряк у захопленні українським ми-
нудим і в симпатіях до Донцова та в праці "для нації" | а не
для пролетаріату | і то Хвильовий не в а п е р е ч у є цієї
праці для нації.

"Ваплітяни" звичайно веди боротьбу "проти московського"
великодержавного шовінізму" | так, як і проти українського | але
на базі тим самим не на ц і о н а л і с т и ч н і й , лише
"XII З'їзду В.К.П.С."

Чи і цей з'їзд складався з "українських націоналістів, бо
"завузив російський великодержавний шовінізм"? Це ж зробило
і В.К. К.П.С.У., але чи це є доказ українського націоналіз-

му"?

Нарешті, проти того ж "великодержавного шовінізму" щиро і гаряче, підкреслюючи, що не проти "братнього" московського народу, а тільки проти того "шовінізму" боролися й всі наші автономісти - федералісти та Драгоманів і навіть деякі москвини | виступи Мілкова у Держ. Думі |, що уважали доцільнішими інші методи поневолювання та асиміляції. Чи і вони були "українськими націоналістами?"

Прихильники "валітан" ще й нині, в 1948 році, думають тими ж архаїчними категоріями і тому пишуть про те, що "революція поставила завдання створити життя вільних народів і тим самим створити умови до подолання пережитків старого буржуазно-поміщицького ладу і в свідомості людей." По перше - тут "революція" виступає як якийсь окремий феномен. Ми знаємо московських соціалістів, московських комуністів, їхніх українських папуг, звичайних драгоманівців, нарешті українських націоналістів, які всі мали різні цілі і програми, ставили різне завдання, але ми не знаємо жодних "завдань Революції", яко чогось окремого. Український націоналіст написав би так: "Революція | розуміючи під тим лише dokonаний переворот і боротьбу московських партій за владу | ослабила московський народ і тому український народ, як й інші поневолені народи, мав можливість організувати власну національну державу, усунути московських клятісів, перевести поділ землі та створити обсертий на соціалі-

ній справедливості ладу у своїй державі.

Очевидно, ваплітянин, а не український націоналіст може думати: "Якби московські більшовики були послідовнішими і в своєму марксизмі і в здійсненні нового справедливого ладу" - бо український націоналіст завжди думав, що коли б українські драгоманівці не були політичними дієваками, коли б розуміли хоч те, що ясно написав Ленін ще перед революцією про національні справи імперії - не писали б таких дурниць не то в 1948 році, але й тридцять літ тому.

Крім того, деякі ваплітяни та певно їхні прихильники й досі думають, що московські більшовики могли і повинні були "знищити ті умови, що породжують ненависть і ворожнечу між народами." Це навіть уже не можна означити як "sancta simplicitas", лише, як злісний драгоманізм, як рід "малахіянства".

Отже все вказує, що навіть оборонці твердження про "український націоналізм" ваплітян мусять признати, що тамті боролися тільки з ... "буряними революції", а це знова нічого спільного немає з жодним українським націоналізмом.

Вільше того, у їхнього імпресаріо читаємо: "Особливістю "Вапліте" було те, що вона загально-людські ідеали правди і справедливості ставила на реальний національний ґрунт" ["Орлик" черга I. 1948 р.]

але це ж саме, слово в слово, можна сказати про цілу діяльність Драгоманова. Чи була якась різниця? - Була, але незначна.

У Драгоманова жорстоко всі ті "загально-людські ідеали" розпливалися в ідеї московської федеративної умірковано-соціалістичної держави, а у ваплітян - в ідеї справжньої, дійсно комуністичної федерації народів ССРСР.

Цим позоукраїнським "ідеалом" підпорядковують такі "націоналісти" всі найбільше життєві передумови розвитку власної нації від часів Полтавської поразки і винищення нашої козацької еліти, але це все надто перес-тарі ді погляди і ми за них надто дорого заплатили і платимо! кровю народніх мас у 1917-21 роках.

Люди, що мали такі наївні погляди, з певністю виключили зі свого складу Хвильового, не надаючи цьому більшого значення, як власне "холуйському зігненню спини", перед справжнім паном, а потому, містячи "Вальдшнепи" в одному зі своїх збірників - не розуміли добре, що містять і трохи почали то розуміти, щойно після появи статті А.Хвилі.

Саме тому, що "Вапліте" під оглядом розуміння національних проблем як все, на це вказує, стояла так низько, як лише можна було стояти (можливо в наслідок того, що окупант взагалі спинив усякий розвиток і навіть зіпхнув на позиції з перед 1917 року, це б то в істоті речі на позиції просвітянсько-укра-

інофільські. | ті, хто ввійся у ваплітян, хто уважає їхні погляди "остатнім словом" - досі слухають між чотирьох сосон, стверджуючи правильність нашої оцінки національної свідомости ваплітян.

Хіба не розбрююче наївне | оскільки воно щире | вже само поставлення питання: "в чому ж виявляється н а ц і о н а л і з м "Вапліте" чим він ріжниться від націоналізму, скажемо "Вістника"? Орлик, Голубенко |

Поставивши так питання самозрозуміло доводиться далі тільки спритно "маневрувати". Тому, що ваплітяни не були жодними націоналістами, доводиться автсру так поставленого питання подавати, яко "спільне" - ідеї, перейняті М. Х в и л ь о в и м від ЛНВ та "Вістника" як зроджені "духом" епохи, чи "взаємвпливами" | відсутність таких доведена у нашій праці про Хвильового |.

Ріжниця очевидно не довелось вичисляти так докладно, бо це було б небезпечно, могло б виявити антинаціоналізм ваплітян і тому довелось цитованому авторові замість вичислювання, обмежитися до наївної уваги:

"Поняття націоналізму чомусь плу т а ю т ь і у н е р т о с т о т о ж н ю ю т ь з доктриною Донцова" вдаючи певно, що не розуміє неможливости для людей, які розуміють чим є націоналізм і не живуть архаїчними думками Драгманова відділити цілком явище від того, хто не тільки визначив його, не лише виділив набік українофільські і москвофільські течії, але й стимулював його прискорений розвиток. На-томість ніхто поза політич-

ними анальфабетами не може плутати українського націоналізму з поглядами ваплітян.

Ваплітяни ж, як це признають і пропaгатори "ваплітянiзму", справді "заперечують" і "національний егоїзм чи імперіалізм" і бояться, як вогню, слова "шовінізм" | хоча та боязнь не рятувала їх від сталих оскаржень у шовінізмі | і для неї Донцов є тим же, що й москвин- Сєдiвановскій; вони ж шкодують, що помічається "розрив між братніми літературами".

Ваплітяни ж | не Хвильовий | думають, що Донцов "боровся з большевиізмом," а не як це було - з панованням московського народу.

Нарешті ваплітяни живуть наївною казочкою ще з часів молодости Ефремова, що "український націоналізм, як націоналізм поневоленої нації" не вільно "плутати з тими елєментами, що складаються в поняття "національного егоїзму", шовінізму і імперіалізму великодержавних націй."

Ця казка для малих дітей, які не мали нагоди ще бачити світа, які ніколи не зустрічалися з націоналізмом у о і х тих б е з в и н я т к у н е з а л е ж н и х н а ц і й, що мають хоча кілька метрів чужої території - очевидно, може бути добрим визначником політичного анальфабетизму її ісповідників.

Український націоналіст знає лише три стадії, які переходять ступнево одна в другу: відсутність усвідомленого націоналізму, недоношений усвідомлений націоналізм і усвідомле-

ний повновартісний націоналізм, як явище одного порядку. Тей останній може мати більше чи менше знищення, більшу чи меншу силу і в зв'язку з цим або обмежувати свій імперіялізм на бажанні асимілювати якнайскорше чужинця, що став між ними жити, або стреміти його виявити назовні.

Отже таким чином ми, уважаючи П. Хвильового людиною, що безперечно стала українським націоналістом (хоча в діяльності соціальної не мала націоналістичного розуміння питань, бо таке же не було належно опрацьоване і тому визнавала по інерції ідеї комуністичні якими, цілком перестала захоплюватися своєю сміливою боротьбою, а потім кулею з револьвера спокуювала свої провини з років 1917-24, цілком так, як це зробив герой "Соргії" Лесі Українки - Антей.

Що ж до інших ваплітян - то мусимо їх уважати не націоналістами, лише "останніми могогіканами" старого "українства" (лише не монархічного, не демократичного а комуністичного, що не міняє істоти національних поглядів) і яко таких, кожного трактувати індивідуально.

З огляду на вище сказане, ми виділяємо також цілком набік Леся Курбаса, який безперечно ще до приходу маріонеткової "влади", наставленої Москвою, почував себе і був повновартісним українцем, а не модною "українською людиною". З той

нагоди ми мусимо рішуче запротестувати проти підкреслювання П. Голубенком, у власних цілях, тих речень зі статті Курбаса, яких він мусів ужити лише як маневру, щоб уподібнитися на-зверх до свого оточення.

Типовими ваплітянами, яких погляди хотілиби як москви-ни так і новітні Драгоманови, спопуляризувати с е р е д н а с , українських націоналістів "контрреволюцією" в вони лише в ССРСР, але не поза межами московських впливів, - в без-перечно Микола Куліш, Юрій Яновський та інші.

Те, що обох названих переслідували чи переслідують москвини, оскаржуючи останнього навіть не в українському націоналізмі, а тільки в "буржуазному біологізмі", очевидно не має жодного значення - аджеж виходив три роки у Львові журнал "Нові Шляхи", видаваний коштом, що йшли з консульату УСССР, а частина чисел цього журналу, закуплювана тим же консульатом [щоб так оформити допомогу] перероблялася в ССРСР на папір, бо надаючися для розкладу українського міщанства Галичини, для боротьби з українським націоналізмом - в ССРСР вона сама не могла бути толерована, яко буржуазна і "націоналістична".

Треба пам'ятати, що за певних обставин навіть більша сим-патія "общероса", чи "советської людини" до гопака, як до камарінской також може бути трактована, як прояв "скрайнього націоналізму і шовінізму."

Тому отже, повторюємо, спробуємо докладно й річево про-

аналізувати ідеї найбільше популяризованих серед нас творів М. Куліша — "Мина Мазайло", "Патетична соната" і "Народній Малакій" — бо ж остаточно, кожного письменника чи діяча ми оцінюємо не за його "патріотизм на печі", так блискуче висміяний В. Самійленком, а за "содіяне". Коли маємо до діла з письменником, — то єдиною підставою для оцінки його є твори того письменника і тільки твори, котрі ми не лише як поневолений нарід, але як усякий здоровий нарід, маємо право і повинні розглядати в першу чергу з погляду їх вартості для майбутнього нації, вартості ширених ним ідей.

Хоча ми вже звикли до того, що недовоскі і приймаки "азі-ської Хохландії", як лише ми починаємо говорити про ідеї, ширені тим чи іншим письменником, з націоналістичного погляду — підімають справжній рів про тенденційність, про поборовання волі в мистецтві, хоча ми вже звикли, що за те вони самі хвалять чи лають письменника тільки в залежності від того, чи він розкладає національну психіку чи ні. Вважаючи тільки деструкторів і москвофілів — однак вважаємо за потрібне звернути увагу на наші вимогли в цій справі.

Чи міг би стати українським національним поетом той, хто в бездоганно українській формі, українською мовою і з надзвичайним хистом висловив би ті ж ідеї і почування, якими жив Пушкін? Чи не мали б ми нап'ятувати кожного українця за ідеї Пушкінової Полтави? Чи маємо ми з захопленням прийняти Тичини оцінюючи

нів вірш "Москва", Корнійчува "Богдан Хмельницький", або історичну повість, яка жила б ідеями Сенкевичової "Трильогії"? -
- Думаємо, всім є ясна на це відповідь.

Отже, усім повинні бути зрозумілі й ті вимоги, які ми в праві поставити кожному письменнику-українцеві, отже та-
кож і М. Кулішу.

У слідуючому розділі спробуємо показати, на основі сумлінного розгляду його творів, чим є для нас творчість М. Куліша та яку роль він відіграє в українському духовому й літературному житті.

II. "НАЦІОНАЛІЗМ" МИКОЛИ КУЛИША В ДЗЕРКАЛІ ЙОГО ТВОРІВ

"З кого смієтеся? - Зі себе
смієтеся!"

Коли ми, говорячи про ту чи іншу людину, яка діяла чи намагалася діяти поза рямцями приватного життя, оцінюємо її на підставі докораного, а не на підставі приховування її настроїв чи намірів, яких наявність оскільки вони навіть є, неможливо ствердити, то тим більше, говорячи про письменника, можемо і повинні зрати під увагу лише його твори, тільки ідеї, висловлені в тих творах, оскільки ми уважимо ідеї за щось важливіше чим сама мистецька форма.

Майстерність творця рішає лише про його "кваліфікацію", яко мистця, про його здатність, послуговуючи ся мистецькими засобами і використовуючи власний хист, сказати нам "щось", однак про вартість твору рішає вартість сказаного і лише вона!

Великі твори не тому великі, що, як думає це Шерех і його колеги з МУР -у, трактують про "всесвітні", "вселюдські", "космічні" і т.д. проблеми, не тому, що їх автор обов'язково намагався говорити про те, що й Шекспір, обов'язково "писав як Пушкін" (найбільша похвала, та найтайніша, невисловлена мрія ряду "мугіцистів", у яких "всесвіт" якось фатально там починається і там рідиться), навіть не тому, що надувшись як жаба, намагався так і "творець великої літератури" перекричати Гетового Фавста - лише тому, що мав і вмів сказати щось про те, що своєю національністю, але таке, що власне завдяки своїй оригінальності і значенню є вкладом у всесвітню літературу.

Саме тому письменникові "провансальської" нації | "народини" - не числом, а своїм психічним наставленням, що живе чуужим національним життям, а своє обмежує до "свята Тараски" або до "капелі Бандуристів" чи М.Куліша - важко дати щось оригінальне, а разом важливе, бо його оточення живе не в ласнім великим | бо такого немає | тільки дрібними інтересами закутка. Звідси, як писав М.Хвильовий "здібність повторювати задні, мавпувати".

З цього випливає, яким мірилом ми мусимо послуговуватися для оцінки вартості кожного твору, а в тому числі і творів М.Куліша та на що слід звертати в творчості головну увагу.

Пам'ятаючи ж з одного боку те, що наш нарід саме зараз веде важку боротьбу за своє національне визволення, боротьбу, від

успіху котрої справді залежить само існування нашого народу, а з другого, що найважливіші твори М.Куліша і є написані на теми пов'язані з національною боротьбою - мусимо визнати, що основним мірилом, яке рішатиме про вартість писань М.Куліша є те, чи вони зміцняють нас у цій боротьбі, чи підтримують яскраве полум'я українського націоналізму, чи навпаки - гасять його, засипаючи мокрою травою і сміттям з чужих смітників.

Спробуємо отже з цього погляду розглянути за порядком: "Мину Мазаїла", "Патетичну Сонату" і "Народнього Казакія". "Мина Мазаїло" - це комедія, якої "герой", ім'я якого вона названа, службовець "Донугілля", переживає "драму" борючися з натиском певної відміни ... "просвітянства" у формі "большевицької українізації" та атмосфери з нею пов'язаної.

Таке поставлення справи робить відразу песу типово "українофільсько-просвітянською" і може саме в цьому криється таємниця, чому вона була, не зважаючи на свою в о р о ж у н а м і д е ю, видавана кілька разів "на еміграції". Вона безперечно промовляла до півпохованого, але ще живого "українофільства" і "просвітянства" тої еміграції, будучи в її серці дуну спогадів.

Тому, що наше твердження може видатися саме психічним

"просвітянам" і "українофілам" не зрозумілим, мусимо на початку вже окреслити в чому є істота "українофільства" і "просвітянства".

Одне й друге зродилося і було карликуватим, хворим виєсо, в умовах національного летаргу, гнету і денационалізації, першого сантименту до зовнішніх, легко помітних національних притам, котрими відзначається здебільшого кожна нація, але котрі самі по собі не творять нації.

Українофіли і просвітяни привязували дуже велику вагу до плекання своєї пісні, мови, звичаїв, одягу і навіть літератури та мистецтва. Однак українофіли і просвітяни цілковито не розуміли, що і с т о т н и м, головним - є не все перечислене, лише свідомість приналежності до нації, яка, розірвавши кав'язь, котрими її скували сусідні народи, а в першу чергу московський, н а в а ж и л а с ь с к и н у т и особливих її мов, рідні галапасів, викинути їх поза свої межі, використавши ту чи іншу міжнародну комбінацію, розбивши і ослабивши Московщину так, щоб москвини не могли нам загрожувати хочби протягом часу потрібного для зміцнення після жакливої неволі свого організму, а потрібного, щоб стати здоровою, душою нацією.

Все тут сказане було для "українофілів" і "просвітян" не лише "китайською грамотою", але взагалі не приходило їм у голову; коли ж щось подібне починав хтось говорити - вони від нього

відмахувались, як від чорта і "кропили свяченою водою" тої "купованої мудрості" з якої сміявся Шевченко в "Посланії"; усякими Драгоманівськими фразами про "космополітизм", "поступ", "гуманність", "перестарілість державних форм" та іншими подібними дурницями.

Коли б ми хотіли прикладом зілюструвати "діяльність" усіх "українофілів" і "просвітян" то мусіли б змалювати такий образ: кілька підлітків і дорослий драбуга насіли на повалену людину, човпуть і товчуть її, збиткуються й обдирають з коштовніших річей та одягу. Не-"українофіл" і не-"просвітянин" - очевидно у такому випадкові шукавби за зброєю, ножем, каменем, словом чимсь, чим би міг поранити чи вбити того драбугу та відігнати решту. Словом, намагався б в першу чергу визволитися. "Просвітянин" же і "українофіл" - абсолютно нічого подібного не робив би, лише всю свою увагу концентрувавби на тому, щоб негайно розгладжувати рукою помяті частини одягу, поправлявби краватку, капелюха, якого йому б все наново збивали!, обтрушував порох і болото.

Думаємо, цей приклад зясовує все. Ми уважаємо - людина повинна мати пристойний вигляд, але доцільно, слід і можливо про нього дбати лише до к о н а в ш и о с н о в н о г о, до того ж часу концентрування уваги на своєму вигляді чи інших дрібницях є проявом певної придурковатости. Вправді в справах національних деколи буває можна і слід уділяти увагу дрібнішим справам також, але в ж о д н о м у в и п а д к у

не ціною основного.

Отже зясувавши істоту явища, ми зрозуміємо, що властиво немає жодної різниці між захопленням "червоними шароварами" і захопленням "українською мовою", коли а б-страгуємо від того, що цєю мовою пропагується.

З цього погляду пропагування і підтримування з наказу ворога робленої українізації ціною зречення основного та ціною роблення пропаганди на користь ворогу, який зрештою, за допомогою українізації тільки хотів тим певніше дістатися до самого серця нації, щоб туди впустити отрутну рідину, яка б паралізувала поневолену націю й перетворювала її у безвольного, відданого панові раба - було тим же "українофільством".

Євген Гребінка лаяв українською мовою борця за українську державність Івана Мазепу і звав його "правучим гетьманом" та вихваляв "білого царя" і "Росію", як це зрештою робив також Гулак-Артемівський та інші "українофіли". Ми звемо їх "українофілами" і знаємо їм ціну хоча не перечеємо їхньої симпатії до українського слова.

Чому отже ми мали б інакше трактувати того, хто, притягуючи увагу до "українізаційних декретів" ворога, ідеалізує комунізм і комуністів, привчав нас дивитися на ворога та до-

го слуг з прихильністю, якщо не з захопленням, тим більше, коли він принагідно послужливо і запобігливо наплюжить усе, що не подобалося тому ворогові, або було для нього небезпечно?

Не зашкодить також нагадати, що коли ми Гребінку уважамо давно перейденим етапом, то чим тоді слід уважати "червоного Гребінку", який нашу національну думку, ставить на позиції зперед більше сотні літ?

А тепер вертаймо до "Мини Мазайла". Мина Мазайло є за Кулішем просто "обмосковлений малорос", з причин психологічно-соціальних ворожий комунізму, під тиском "українізаційних" заходів влади і двох "просвітян" - намагається за законом реакції тим скорше і повніше денационалізуватися, стати москвином і навіть змінити своє громадянство.

На нього намагаються вплинути з одного боку брат Тарас |просвітянин, згідно з задумом автора, хоча він має також символізувати український рух ворожий комунізму|, а з другого - син Мокій |якого Куліш очевидно не уважає за просвітянина, але який в дійсності є таким же, лише "червоним", просвітянином|.

Родина - міщанська, типові півінтелігенти; кінчиться комедія М. Куліша усуненням з посади за опір українзації Мина Мазайла і апотеозом Комсомолу. Це - так би мовити "схема". Але "Мина Мазайло" мав ряд побічних завдань, які не менше важ-

ливі за охоплене схемою.

Окупанти навчили всіх М.Кулішів думати по "клясовому" і звертати увагу на "соціяльне середовище". Отже тому М.Куліш вибрав не випадково дрібноміщанську родину, а що ствердити тезу московських комуністів про дрібноміщанську істоту і світогляд тих верств, для яких має значіння боротьба за мову і всякі "просвітянські" питання.

За тою ж московською теорією ті, хто борювся за українську державність, мають бути уважані в основному за деклясованих півінтелігентів - просвітян, яких варто має "зліквідувати" за допомогою глуму "галборки". Так їх треба ліквідувати, щоб одночасно ліквідувати і небезпечну для Москви українську ідею.

Для всякого, хто памятає 1917 рік, Центральну Раду, Директорію, - не може бути сумніву, що керівники того руху сорилися завзято, може більше чим треба, саме з етнографізмом. Не може бути сумніву, що ті, котрі клали свої голови в майже потирьохлітній московсько-українській війні, робили це во ім'я самої України, але не во ім'я якоїсь етнографічної оперетки. Політичний інтерес Москви диктує їй, щоб вона намагалась в нашій свідомості підмінити боротьбу за незалежну від Москви Україну, за нашу суверенність -

боротьбою за широкі шаровари!

Коли ми візьмемо в руки річник "Кієвлянина" — української газети московською мовою з 1917 року, то знайдемо в ній зафіксованим той спосіб, яким поборювали москвини та наші перевертні наш визвольний рух. Там ми знайдемо фельетони, які змушували ркати з заквату московську вулицю, в яких малювали для прикладу українських міністрів ідучими у крилатих брилях на чумацьких мажах, там же глузували з вигаданих редакторами проєктів замінити київські трамваї драбинуватими возами, запряженими волами; там вправлялися у всяких ідіотських, зі слідами московської продукції, наслідках з української мови типу "самопер попер до мордохівна" і т.п. Це було остільки загальне явище серед ворожих українському визвольному рухові код, що стали читачі тої преси самі почали вірити власним вигадкам і цим треба пояснювати, що коли москвини і москвофільські кода захопили разом зі Скоропадським владу — то в перший момент "вскочили", назвавши голову Ради міністрів > "Отаманом міністрів".

Це все було остільки чуже борцям за Україну [не лише націоналістам, але навіть соціалістам], що загальне глузування українських кол змусило прихильників Скоропадського негайно перестати вживати смішної назви, яку він уважав здатною викликати в "українців" захоплення.

Реасумуючи сказане сверджуємо, ті хто боровся в 1917-21 роках за Україну ні хвилини не уявляли її

собі в етнографічному оформленні, не перетворювали її у "малоросійський спектакль", але москвінам для того, щоб маси не зрозуміли про що ходить, хоб осмішити ідею визвольної боротьби і так перешкодити їй перетворитися в традицію, у смолоскип над "малоросійською ніччю" - корисно було підмінювати велику ідею карикатурою і потім ту карикатуру виставляти на глум. У М.Куліша, в його "Мині Мазайлі" є поруч Міні Мазайла об'єктом глуму "дядько Тарас" (чи імя випадкове!?) і безперечно побічним завданням є висміяти та скомпромітувати в його особі якщо не тих, хто сам боровся за самостійну Україну, то ті верстви, котрі щиро і охоче підтримували цю боротьбу.

З чого глузує в першу чергу М.Куліш в особі Тараса? - З ідеї "вічної нації", хоч і в навмисне скарикатуризованій формі (безнастанне шукання родового чи кровного зв'язку з предками, чи то козаками запорожськими, яких визначніші прізвища дядько Тарас знає, чи то з гетьманами, яким він хоче хоч зовнішньо прізвиськом уподібнитись). Далі глузує автор з симпатії Тараса до УНР, з історизму (докази окремішності української мови в минулому), з його нахилу до пуризму в мові (комод - "оджіник") до "придумування" українських слів.

Як бачимо, поруч з тенденцією представити в особі скарикатуризованого дядька Тараса, тих, що породили і підтримували українську національну владу та її боротьбу з чужинцями і

висміяти їх, як щось архаїчне, не життєве, мусимо відмітити намір "здемаскувати клясову суть" т. зв. українства, яка виявляється згідно з пропагандовими твердженнями московських комуністів у тому, що дядько Тарас, поборючися натиску комунізму (персоніфікованого в особах комсомольців) іде на спілку з московською "білою контрреволюцією", персоніфікованою в особі "твоті" і в результаті - втрачає все, що він сам боронив, ставючи іграшкою в її руках ("я ще вам не потрібний?").

Треба нагадати, що оскаржування "українців" у співпраці з "білою контрреволюцією" було найповажливішим актом червоної пропаганди, який одночасно прищеплював свідомість фальшивості і нещирості всіх національних гасел.

Оскільки припустити, що песа М. Куліша впливала на безкритичних глядачів, остільки треба також припустити, що це "ударне" московське завдання вона виконала і прищепила тим, кого "обродляли" червоні москвини: а) шкідливе для нас уявлення про істоту московсько-української боротьби 1917-21 рр. і б) скомпромітувати в очах мас ту боротьбу, ліквідуючи таким чином можливість повстання героїчних мітів і легенд.

Правильність і об'єктивність нашого твердження доводять слова Шереха в МУР-і, черга І, де він намагається у формі наче то літературно-критичної статті осягнути ту ж мету, що й М. Куліш, прищепити нам ту ж вигадку і так поховати ідею суверенної

України передтим її викрививши і скарікатуризувавши.

"Старе поняття України [!?] після боїв 1917-20 рр. умерло ... була усвідомлена його нездійсненність. Це був образ світлого селянського раю, вільної без хлопа і пана громади завітчаних хуторів ... В образах ... дядька Тараса в Кулішевому "Мині Мазайлі", покоління 20 років розпрощалося з цєю Україною" - писав Шерех.

Що ж висуває М. Куліш на місце "дядька Тараса"? - Тільки і лише "червоне" "українофільство" і "просвітянство", не лише розсипане між рядками, не лише - як основну ідею, але й персоніфіковане в особі комсомольця Мокія Мазайла.

У чому ж міститься вся "українськість" Мокія Мазайли? У смішному, надмірному захопленні "милозвучною" мовою [зрештою також висміяному на тлі прогульок з Улею, або "Побачи тобі на цілий день. А які жакливі афіші трапляються, як перекручують українську мову ... "] у такому ж смішному захопленні "демократичним" прізвищем ["Мазайло - Квач, Улю! Цеж таке оригінальне, демократичне, живе прізвище!"], етнографією і антропологією [оглядини Улі з антропологічною книжкою в руках] і нарешті нахилом до того ж пуризму, що й у дядька Тараса ["потяг іде третьою швидкістю, а треба - поїзд третім погоном іде"].

Отже всі підставові захоплення українофілів є втілені у цьому Мокію.

Чого ж бракує? - Бракує: 1| зв'язку з минулим, яке для цього "безбатьченка" взагалі не існує | як не існувало воно й для Драгоманова | і 2| бракує навіть тих натяків на розуміння істоти національних взаємин, які вже за М. Кулішем починали кільчитися в голові дядька Тараса | Коли у відповідь на демагогічне, типове Любеченно-Шерехівське, обвинувачення в тому, що Україна дядьків Тарасів є "просяно-пшенична", це б то хліборобсько-селянська та на заяву, що комсомольці і комуністи будуть її "з заліза кувати, зі сталі стругати", дядько Тарас влучно відрізує: "З якої? Ви ж свою в "югосталь" оддали"; - для Мокія така думка цілком чужа, для нього це тільки "шовінізм!".

Таким чином цей "червоний українофіл" є лише крок в з а д навіть у порівнанні з дядьком Тарасом і коли він "губав сокирою" подаровану сестрою вишивану сорочку і штани - то не тому, що він був "вищим типом українофіла", лише тому першо, що уважав це за "шовінізм" і "націоналізм" | на це вказують Мокієві вигук "вузьколюбий націоналізм" у суперечці з дядьком Тарасом за стрічку.

Отже Мокій "боровся" лише за частину тих д р у г о р я д н и х прикмет, за які боролися й українофіли, забуваючи, що істотним є щось інше, те, чого доторкнувся лише дядько Тарас і чого, не зрозумівши, відпекався Мокій вигуком "шовінізм!"

Для старих українофілів все поза другорядними прикметами було "шовінізмом", а для Мокія ще й частина тих другорядних прикмет.

що ж, яку ж ідею пропонує М. Куліш своєю песою, що він хоче вдягти в одяг українського слова?

Глибоку віру в московську партію, в московську політичну ідею і пошану до їхньої "мудрої" політики!

Що при цій нагоді не вживав автор слова Москва і московський, але хиба славословія і захоплення "білим царем", "православним царством" старих українофілів від того, що не вживалося при тому слово "руський" було менш московським?

Вже в першому реченні зустрічаємо специфічний вираз: "мова", а далі: "українізатори" [це про комуністичну партію на дві треті московську], "партія пише, пише, -- візьміться, хлопята, за українську культуру, не бузіть з мовою, а ти що?" "А наші пролетарські органи і в першу чергу голова наша -- партія, геть чують і реально знають, що вийде" [добрі наслідки українізації], "Серйозно. По-більшовицько-українському", "Радянській партії не вірите? Партії?", "Партійці і комсомольці українською балакають. З чудесної гори ССРСР її буде далеко чути... по всіх світах буде чути".

Це останнє речення з виразною гльорифікацією навіть не

УССР тільки ССРС, і м п е р і і, що позбавляє можливості підозрювати наявність наївного неусвідомленого москвофільства. Це відверта пропаганда ідеї "спільної батьківщини".

Таким чином глорифікується лінія партії в справі української мови, фактично подиктована Москвою. Більше того, наприкінці, саме та партія, організована і керована окупантами України, виступав в пєсі у подібній ролі, як і московський гєр у "Козир Дівці" Квітки-Основяненка. У часопису відчитує Гєр постанову про усунєння з посади Мина Мазайла за опір чинення українізації.

Підсумовуючи сказане, провідну ідею твору можна висловити не раз цитованою фразою В.Затонського: "Хто за українське слово розстрілював, от хто збудував Україну".

Чи треба казати, що ми при всій своїй любові до парадоксів не можемо погодитися на такий глум над правдою?

Для того отже, щоб "підтримати" українську мову, "підтримати" урядову "українізацію" - тою українською мовою скріплено силу авторитету ворожої окупаційної влади, віру в її добрі наміри, авторитет ворожої ідеї, а одночасно в особі дядька Тараса взято на глум навмисне спростачену ідею українського визвольного руху. Однєк взято так невдало під кожним оглядом, в тому числі й мистецьким, що Куліш сам уважав конечним до цієї справи ще вернутися в одному зі своїх слідуючих творів!

Дядько Тарас, що за песою пішов практично на службу моск-
ковському, білому націоналізму, щоб так засадити тезу про
"тісну співпрацю жовто-блакитної контрреволюції з білогвар-
дейцями" і через те мусить по волі автора багато разів, у всіх
відмінках стверджувати, що в дурнем, щоб добре те затирили гля-
дачі.

Та не треба думати, що М. Куліш надто захоплювався навіть
комуністичним "українізаторством"! Підком ні! Це було б про-
тивне лінії партії, партії московської.

Не комічні персонажі у нього — це, просто комсомольці, ко-
рі не захоплюються так, як Мокій, ані питаннями
мови ані питаннями прізвища. Вони властиво вказують глядачів
"правильну" лінію, а ненормальне захоплення Мокія українською мо-
вою пояснюють вибачливо тим, що українізація не переведена як
слід і саме недбалість у цій справі викликає такі хворобливі
прояви "неізжитаво" національного почуття. Те, що Мокій ви-
сказує мову: "щоб придалася на нове будівання", додамо — чужо-
го будинку, який має бути в'язницею для українців, не міняє ві-
ношення комсомольців [послажливо-глузливого] до Мокієвого за-
хоплення мовою.

Ось їхня лінія: "До того ж і т е м к а : зміна прізвища!
Та хай собі міняють хоч на Аристотелів, н а м щ о . . . " "Що-
то захоплюється мовою, боліє... Ялощеві треба допомогти. Хлоп-

ця треба витягти" |з міщанського кола зацікавлення|...
"Ми переконані... що кожний член великої всесвітньої трудо-
вої Комуні замість прізвища матиме свого нумера і все".

"Ми прийшли врятувати тебе од міщанської стихії... Б л и щ е
д о к о м с о м о л у . Д е р ж и с я к о м с о м о л у .
В е р н и р у л я н а к о м с о м о л !"

Оце є і вся "ідея" цього, глибоко на зверх українофільсь-
кого, а в істоті реті пропагандово-просвітянсько-комуністично-
го твору.

Лише завдяки "просвітянству" та "українофільству", яке не
не досите жило, а подекуди й живе, в душах західніх українців
та еміграції, наступило таке "звуження свідомости", що вдало-
ся певним чинникам спопуляризувати цей твір Миколи Куліша.

Під оглядом чисто містецьким це є річ неглибока, вияв-
ляє пересічний хист її автора і плебейський гумор, від якого
тхне дбохтвом |напр., те прізвище, про змінювання якого за
царя розповідав дядько Тарас|.

Спостережливости очевидно відмовити авторови не можна,
як рівнож знання психології "гальборки", на яку головно обчис-
лений не тільки сам твір, але й кінець з "балетом" у стилі
Офенбахівської оперетки.

Тепер перейдемо до іншого твору М. Куліша "Патетичної
Сонати".

На свій великий жаль, автор цих рядків не розпоряджає д -

же цікавими матеріялами про те, хто з кремлівських агентів по-
чав уперше отруєвати національну думку "пустивши в обіг" три
твори М. Куліша, стало підтримуючи зацікавлення цим советським
драматургом і яничаром, хто вигадав легенду про "націоналіс-
тичний характер" цих творів, щоб так "поцукровані" охоче кон-
тав їх український націоналість

У виданні "Українського Видавництва" з 1943 року, цю "на-
ціональну" роботу виконав "критик", що своїми міркуваннями
надто вже нагадує нам покійні "Нові Шляхи". Він переконує нас,
що "Патетична Соната" "носить сильні риси романтизму", що в
ній "національний табор переріс большевицький", що "Марина -
Жанна д'Арк", він замилює очі "кораблями аргонавтів з жовто-
блакитним стягом" і прилітає до тої пєси "ні сіло, ні знало"
- Хвильового, якого аглаю він же змушує "розчаровуватися в
червоній революції та її носіях" - не відомо на підставі яких
йому лише відомих даних (бо ми не знаємо про жодне "очарованіє
Аглаї тим усім!").

Цей же "імпресаріо" охоче дає "Патетичній Сонаті" й інші
творам Куліша "з погляду ідеологічного і мистецького одне з
найперших місць".

Завдання тієї балаканини є просте - приспати критичний
змісл читача, суггерувати йому таке наставлення, що б він од-
ним ковтком проковтнув отруту.

Усе попередю сказане засаднює наше рішення блище позна-
йомитися з "Патетичною сонатою", а це буде можливе лише по с

занні ще кількох слів про "Мину Мазайла", енергійно рекламове-ного людьми "азіятської Хокландії".

Їхня тактика - це тактика, яка подиктувала Лютерові його відповідь на прохання одного католицького єпископа, що згодився відректися від католицизму під умовою, що б йому дозволили підчас богослуження вдягати католицьку ризу: "хай вдягає навіть дві ризи, лише щоб перестав бути католиком і став протестантом". Зрештою, коли Винниченко перший раз готувався до капітуляції і зради і також просив загарантувати для нього право вживання всюди української мови - Ленін, кажуть, також сказав "дайте йому навіть дві мови!"

Отже тому ці пропагатори Куліша притягають увагу до домішок в його п'єсах, а у "Патетичній сонаті" - до образ, цілком то не спиняючися на головному, на провідних ідеях твору!

Головним завданням М. Куліша в п'єсі "Мина Мазайло" було глузуючи з виставлених ним на глум типів, котрі репрезентували поборювані Кремлем течії - подати в ідеальному світлі "генеральну лінію" Кремля і здобути для неї з глядачів симпатію.

Коли була писана п'єса "Мина Мазайло" [1929 р.] саме добіг кінця четвертий рік т. зв. "українізаційної" політики Кремля, в межах різних інших "націоналізацій", очевидно вільних "народів ССРСР". Ця політика тяглася потому ще більше року, але вже Хвильовий передтим оскаржив виразно Москву в нещирості, в

стремління здійснити ролю "Івана Калита" і кинув гасло "Геть від Москви".

Аж ніяк не лежало в пляні Московського уряду "ліквідація" небажані йому напрямки і течії самими поліційними методами: те перечило б цілій тактиці московського уряду в остатньому столітті -- завжди перед поліційними заходами і терором -- розпочати пропагандову акцію. Мовляв-терор є висловом волі народу.

Отже у відповідь на тези Хвильового Москва висунула такі твердження: 1| Кремль поборює в о д н а к о в і й мірі д е р е ж и т к и "московсько-великодержавного шовінізму" і "національного", 2| ці два відживших напрямки -- хоча на-чеб то себе взаємно виключають -- є ближчі, як здається, бо за ними стоїть єдина буржуазна суть, яка в своїх цілях використовує національні почування; бо ж в головному буржуазії залежить на придушенні визвольного (соціального) руху всіх народів, проти якого вони завжди об'єднуються, а національну ворожнечу "роздувають" лише щоб відтягнути увагу мас від соціальної боротьби; і 3| справжнім оборонцем національної культури є той, котрий вільно і захоплено виконує усі накази своєї партії | керованої з Киє-ля, | яко салдат комуністичної армії.

Цю "генеральну лінію" й боронив М. Куліш у своєму "Мині Меза-лі".

Як ми вже це зясували, Куліш намагався: 1| осмішити, віддати на глум вулиці, як "українців", та їхні ідеї й почування, тих украї-

інців, які симпатизували визвольній боротьбі 1917-21 років, яких звали москвини "петлюровцями", 2) осмікнати московські реакційні кола, на котрі спирався "Денікінський рух" та ті "російські" верстви і групи, що до нього гравітували, 3) довести, що в рішучий момент т.зв. "петлюровці" забувають свої ідеї та стають на службу московським націоналістам і 4) що справжніми оборонцями, навіть української культури, є саме члени комсомолу.

Однак правдоподібно пізніше, як сам М. Куліш, так і прихильні критики, прийшли до висновку, що властиво "Ірина Мазайло" не виконує свого завдання як слід з такої причини: 1) глядачу важко асоціювати в своїй уяві денікінський рух і навіть скоротити шину зі старою тіточкою яка може символізувати досить доско- також виставлену на глум "ідеологію" примітивно думачих елементів "Союзу Руссако Народу", або старе міщанство Баронова Устїно - аристократію, але не досить енергійних, молодих, досить вольдерних і формально ліберальних, а разом з тим безкомпромісних твердих "брангелівців" чи "колчаківців", 2) глядачу ще важче асоціювати тип старого "просвітянина-українофіла", людину типу Старицького-Садовського чи навіть Нечуя, з тими людьми, що організували відділи "Січових Стрільців" і "Чорних Гайдамаків", з тими, що керували боротьбою в Холодному Яру й творили Український Центральний Повстанчі Комітети, - коротко, з людьми, що своїм зтиха посміювалися над людьми, які мали погляди "дядька Гаваса"

і з| бракувало на сцені з а с у д ж е н и х прилюдно
справжніх ворогів Москви, а не тих,
котрі вже "здані до архіву".

Це все доводило, що "куля" влучила властиво в порожнечу
і треба було подумати про новий
постріл.

Саме "Патетична соната" й мала виправити попередню по-
милку та поставити на ешафот справжнього живого ворога -
стихийний український націоналізм, потрафований навмисне і
разно, як рух з виразним "клясовим" і звичайно "дрібнобуржу-
азним" обличчям.

Пригляньмося тепер, як розподіляє "ролі" М.Куліш у "Пате-
тичній сонаті", де всі постаті є не типами, а лише "символами"
|і то однобоко схематичними символами, що виявляють у автора
брак глибини, всебічності і справжнього хисту|.

Отже, виправляючи попередню помилку, М.Куліш розбиває тут
"українця" на два окремих типи: а|"батька", "просвітянина-куль-
турника" з недоношеною, примітивною національною свідомістю,
обпертою виключно на романтично-сентиментальному сприйманні
минулого і"етнографічних" симпатіях та б|молоде покоління"
|Марина|, що виросло й живе не тим, що "дав" батько, але моде-
рною європейською романтикою і патосом |"Патетична соната" Бе-
товена| однак, природно забарвленим і певними запозиченими від
батька поглядами.

Це молоде покоління є в і д і р в а не від реального

життя, яко цілості, помічає в ньому лише дещо, перебуваючи само-
ше в світі уяви, заслухане в свою "патетичну сонату" і тоді
напр. |за песою|живучи в тому ж дємі ці л к о м н е п о -
м і ч а є жажливої щоденної і звичайної драми, яку переживає
"український пролетаріят" |жінка Оврама і Оврам|, як і тої, яку
переживає "Зінька" і не знає навіть мрії того поета, що "ви-
шов з народу". З огляду на важливість Кулішевої характеристики
цього останнього типа, ми нею займемося далі ще, а тепер верта-
ємося до решти дівчих осіб.

Представників "великодержавного шовінізму" також у цьому
творі Куліш детальніше і яскравіше накреслює: він їх розбито
вже на три символічні постаті. Московський монархізм, що не в
стані навіть хочби просто помітити революції, як дозна-
ного факту, з якого слід зробити інші висновки ніж занясування
своїх втрат |з метою потім "стягнути"| -- втілений у комічній
постаті Генерала Пероцького, який своїм наївним світоглядом
недалеко відбіг від "Жоржика", свого молодшого сінка. Жоржик
є другою "іпостасю" того ж примітивного "великодержавного
шовінізму". Нарешті -- "Андре" -- європеїзований представник
"модерної буржуазії", прихильник агресивного московського "со-
напартизму", активний і завзятий ворог "працюючих".

Дуже характерною рисою "Патетичної сонати", яку слід по-
яснити саме пропагандовими міркуваннями, є те, що московський

комунізм на Україні - тут заступлений лише тільки людьми праці, серед них з наміром, не тільки не дано жодного "інтелігента", а навіть підкреслено певне "антиінтелігентське" наставлення.

"Літній: Хто?

- Парубок: Студент,

- Літній: Міна! Хм...

- Парубок: Та не справжній. З університету на дому..."

Це отже має бути с х и х і й н и й | з а К у л і ш е м і !
а не наносний, отже органічний рух, який має за собою не образ,
не теорію, а глибоку "правду життя".

У момент, коли Куліш писав цього твору нераз голосно вказувалось на те, що Москва і московська комуністична партія цигтуть і ведуть колоніальну політику. Отже було "ударним" завданням довести протилежне, підкреслити "органічність" руху.

Яке завдання поставив собі М. Куліш досягнути в "Патетичній сонаті", що повинен винести з неї глядач?

Завдання лишилось в основному те саме, яке намагався розв'язати автор "Миною Мазайлом", воно тільки дещо у с к л а д - н и л о с я в зв'язку зі свідомим бажанням виправити попередню помилку.

"Національно свідомо українська інтелігенція" типу дядька Тараса, просвітянство і українство типу Садовського-Чикаленка.

тут потрактована вже як "архівний експонат", виставлений на глум і посміховисько в особі Ступай-Степаненка. Щоб звести на манівці національну свідомість читача і глядача вигаданою безсторонністю Кремля та його слуг [згідно з "Генеральною лінією партії"] - на таке ж посміховисько віддано і "царського зубра" - Генерала Пероцького.

Однак "головного ворога" - "молоде українство" тут потрактовано поважно, подано в такому стилі, щоб у л е к ш и т и глядачу асоціювання з Мариною в с я к о г о українського націоналізму і, виявивши "об'єктивно" його злочинність - засудити його. Так само потрактовано тут і молодого репрезентанта московського антибольшевицького націоналізму.

Вся драма оберта не на майбутньому, а є тільки символічно-алегоричним з'ясуванням минулого, недавнього минулого, років 1917-24, однак таким з'ясуванням котре б давало вказівки і на майбутнє.

Акція драми зводиться до того, що глядач бачить "молоду Україну", яка не має зв'язків навіть з в л а с н и м н а - р о д о м [наряд цей репрезентують Оврам та інші його товариші, натомість показані зв'язки з куркулями-хуторянами], під впливом ззовні прийнятих ідей, шукання внутрішніх емоцій в романтично-патетичних переживаннях, а також яскравої хоч плиткої класової зненависті [чи ворожої саїдужості] кооперуються з московським молодим націоналізмом, який виразно і не двозначно підпірає "Росію". "Молода Україна", згідно з московсько-

большевицькою наукою, в цій песі Куліша спирається виразно на "людей з хуторів", це є то "куркулів" та використовує штовхаючи на зраду цих українців-півінтелігентів чи інтелігентів, безперечно "пролетарського" походження, на яких вплинув патос і романтика представників "Молодої України". Під впливом захоплення тою національною, начебто романтикою, ці півінтелігенти-пролетарі "я" йдуть на зраду, яка приносить нові жертви, новий вибух, нову авантюру.

"Пролетаріят" підпора Кремля, за яким Куліш дискретно заховав Москву, перемагає, бо в песі за ним правда життя, за ним само життя!

Ті, що захоплювалися голосом, так би мовити, націоналістичних сирен - усвідомлюють свою помилку. Вони вже більше не підпадуть під вплив "хвилюючої музики" і щоб спокутувати свою зраду комунізму - змусять піти зі собою на суд червоних заступників Москви - "Молоду Україну".

Як бачимо, це лише краще, ліпше розроблене "доповнене видання" "Мини Назайла", яке вже не в формі веселої комедії переслідуює ту ж мету: скомпромітувати і зліквідувати український націоналізм, виявити його фальшивість і довести, що всі стремління справжнього народу може здійснити лише комунізм.

Тепер спробуємо познайомитись олице з символічними постатями та придивитися, які ідеї, погляди і прикмети виставляє Куліш на осуд, а подекуди і посміховисько та глум у цьому творі.

Очевидно, спинимось на постатях, що символізують український національний рух, бо ж справа карикатуризації чи некарікатуризації представників московського "правого" націоналізму нас не цікавить аж так, що б ми їй уділяли місце.

Отже для кожного ясно, що по глухих закутках України, серед міщанства, вчителівства, урядовців і навіть селянства, ще існує тип нечервоного українця-просвітянина | кажемо символічно, зараховуючи туди людей, у яких є ті чи інші прикмети того типу |, якого примітивний націоналізм М. Куліш навмисне вис-тавив на глум в карикатурі. Цей тип ще не тільки не пішов до архіву, але творить "тло", творить той ґрунт, з якого виростають і серед котрого можуть розвиватися представники "молодого" українського націоналізму. Тому не мусимо дивуватися тій увазі, яку виявляє Москва до цього типу | Ми його до певної міри також поборюємо, але так, що б "з водою не вихлюпнути й дитину" - Москва ж власне його для того поборює і так щоб саме ту "дитину" - вихлюпнути? |

Отже тому в першу чергу глузує Куліш з дещо наївного захоплення Ступайв-Степаненків козацькою старовиною і живого почуття свого зв'язку з нею | "українця залороської крові і Ступая-Степаненка літопис", "читаю відозву Центральної Ради", а далі такий типовий трік для "Гальборки": "Приснився пресвітлої пам'яті гетьманові всієї України Іван Мазега" - Марина: "І мені!

Немов іхав автомобілем -- так? А за ним запорожців сила, та все на велосипедях". Це не більше, як глузування, запозичене "з архівів" уже згаданого "Києвлянина", який також любив представити українізацію університету у формі зобов'язання професорів приходити в шароварах і з каламарями заробівцями з кишеню!

Викриває далі також Пулін примітивний націоналізм, а по часті і шовінізм, думку, що все гарне конче має бути українське: "Думаю, чи потрібен тепер Україні Бог? Думаю, що коли й потрібен, то тільки свій, український. Інший або зрадить або обдурить". "Маринка грає цілий вечір якусь прекрасну річ. Певно українську..." [Тут між іншим ватак на низький рівень освіти, не інтелігентність і провінціалізм].

Далі питає Батько: Соната?

Марина: - Патетична.

Батько: - Як автора на прізвисьце?

Марина: - Бетовен.

Батько: - Невже не українець?

Марина: - Німець.

Батько: - Значить, мати була українка.

Марина: - Тату, ти комік, він скоро сто літ тому як помер і на Україні ніколи не жив.

Батько: - Ім... Чув десь нашу музику!... Соната ук -

раїнська. Он росіяни - цілого Глинка у нас украли, тай кажуть, що їхній".

Тепер просимо уявити собі^В цей момент пів-українську, а то й майже московську публіку, міську "гальворку" і подумати, що в основі своїй нищить викликаний тим діяльним регіт?

Це знова старий, простий але український патріотизм і примітивний, але український націоналізм, як і в особі "дядька Тараса" попередньої пєси - відданий на глум московської і обмосковленої юрби.

Але автор дозволяє собі глузувати навіть з відсутності власної позитивної програми: "Спочатку - Україна, тоді - інтернаціонал", "хіба ж може бути інтернаціонал без України і без бандури?"

Ми сказали "дозволяє собі глузувати", бо саме М. Куліш та його колеги менше за будь кого мають право в цій справі забирати голос. Це саме вони п'ять, шість літ перед написанням цього твору, подібно уявляли собі УССР і за свою наївність не один з них заплатив засланням

Глузували завжди також москвини і наші яничари з "мужикства" та "неотесаності" українців і їхньої "хамської" мови - М. Куліш також не лишається позаду, змушуючи Ступая в момент патетичного піднесення на цій недоречності й контрасті "високого" з "низьким" і багатується комізм цього виступу до дочки таке: "Гех, сучої ти

мами, святая Русь, гарбуз тобі тепер у твій товстий державний зад!"

Далі М.Куліш виставляє на сміх вулиці того ж Ступая, змушуючи його, як хлопчача чи "блязня" верзти дурниці через телефон Пєроцькому. Дотеп М.Куліша й тут є невибагливий: простецький, якому далеко не лише до М.Твенного, але й до дотепу Тенрі, тенденція ж очевидна.

Сцена ж з чистіями черевків |перед тим, як дати почистити черевки Ступай-Степаденко випадає, якої нації кожен з чистіїв|, або такий діяльог:

Ступай: - Ні, я маюбрь за соціялізм.

Марина: - |не розуміючи| Це б то?

Ступай: - Принаймні, по-українському звернувся: збирайся на смерть, а не готовся к смерті- " - це в з одного

боку а а с л і д у в а н н я. Винниченківської антинаціоналістичної гуморески "Уміркований та щирий", а з другого - певні репліки з тої нагоди можуть викликати досить далеко-їдучі міркування у глядачів, міркування в істоті своїй типові, московсько-сольовицькі, коли публіка підчас сцени з чистіями чує: "Він хоче, щоб йому нація черевки чистила. Характерно навіть, що відповідь Ступая на цю уягу знову навмисне "не від світа сього", повязана з фантастикою, романтикою, акордами "Патетичної сонати".

В словах Ступая "якийсь Комітет! Кім має бути, реда

- У них комітет... Та хиба ж так воєвали запорожці!"

М.Куліш, виявляючи тим убогість своєї фантазії, по в-
т о р ю є с а м о г о с е б е | дядько Тарас - подібні ж
міркування чи вислови про отамана! щоб тільки зайвий раз
виставити на глум Ступая-Степаненка. Також злісно глузує
Куліш із неспроможності Ступая зорієнтуватися в політич-
них подіях для розуміння яких не вистарчає його "українс-
тва" і з відсутності власної ідеї.

Ступай захоплюється "партизанами" керованими білими
москвинами, захоплюється наївно, як дитина: "Кажуть, що між
ними чимало українців. Сливе усі там українці, кажуть!...
У штабі жодного українського слова" пригадує раптом з
жалем Ступай.- "Та й народ проти. Та й з п'яти повішених,
довідався - чотири українці. Закопаний - теж по матері ук-
раїнець... Н е в ж е х а й к р а щ е ч е р в о н и й
з а м а в ?" | Тут звернути увагу на слова - "народ проти" |
"І це прапор, та й, то ж прапор! Я вже думаю, чи не запро-
пувати таке: на жовтоблакитному - "хай живе радянська",
хай же буде й соціалістична, хай, аби тільки була українська
республіка. Або ж так: на червоному дві стьожечки виті:
жовту і олакітну... " думаю".

Тут несамохіть несубається питання; чи цитований канди-
дат на "ідеолога" | МУР, черга І | не базує на цих словах сво-

ві оцінки і характеристики українських націоналістів та еміграції, коли їм пропонує "синтезу", яка блискуче надавала-ся б для Ступая?

І гине Ступай по дурному, вийшовши на вулицю й вагаючися куди йти, бо:

"Піду під червоної. Здається і в запорожців був червоний. У Лукашевича в думках: -"у головоньках червоний прапор поставили". Хоча ні! У запорожців на білих корогах тільки червоні хрести, писав Куліш. Піти під жовто-голубий - знов таки у запорожців не було..."

- Вагається так він доти, аж випадкова куля влучила йому в груди!

Так, осмішивши, зі злим глумом поховав М. Куліш "старе українство", котре усе ж було ґрунтом, з якого виростили події 1917-21 років і котре не в одному перевищувало комсомольця Мокія Мазайла та безумовно тому не повинно було бути об'єктом тако́го глуму.

Тепер приглянемося, якою нам малес Куліш "молоду Україну".

Символічне втілення "молодої України" - Марина, змальована також автором як негативний, шкідливий для нації тип, що рівнож як і її батько не розумів навіть того, з ким бореться Україна, хто її ворог.

Вона живе в світі в і д і р в а н и х і д е й, навіяних чужою культурою | патетична соната | механічно сполучених з чимсь запозиченим від батька, далеко від свого народу і тому їй близькі є ворожі "інтелігентські кола".

Їй, заслуханій в патетичну сонату, не знаючій свої землі і чужій законам життя, не здається абсурдною думка сподіватися, що "замок | колодку | м о с к о в с ь к о ї в'язниці" розібере м о с к в и н - в'язничник.

Вона не зі своїм народом, а з тим в'язничником, близьким їй по вихованню і освіті, - укладає спілку і обіцяє йому своє кохання.

Спитайте, чи у к р а ї н с ь к о ю може бути Україна, на чолі котрої стоять Перопцькі, кольонізатори, що "люблять українські зорі" - "бо вони їхні"? Куліш навмисне п о к а з ує, що Марина таких простих річей не розуміє, що її "націоналізм" б е з к о р і н н я, не життєвий і тому вона москвинку | чи в походження, чи в переконання, це байдуже |, ворогові України, який мріє про трьохкутний капелюх Наполсона, пропонує "гетьманську булаву" і свою любов! Так Куліш з неї т а к о ж робить карикатуру, хоч іншого типу чим зі Ступая, роблячи прозорий натяк на Україну, яка була під Скоропадським, - убивчий, компромітуючий | звичайно не в Канаді, а на тій Україні, на якій "подвізался" т. зв. гетьман |. Це в умовах УССР натяк-наклеп на вигадану спідку українських націоналістів з патріотом трьохкольного прапора - Скоропадським, натяк, котрий побічно

виправдусь підпорядкування УССР Постигеву чи Хрущову.

Марина беззастанно зве батька "к о м і к о м", але сама, не зважаючи на розуміння значення "гармат, кулеєтів," та "переконливості слова, коли за ним давентить зброя" | прозори і в загальному пляні компромітуючі альясії | - д у ж е с л а - б о розуміє ріжнцю, коли взагалі її розуміє, між зброєю в руках цілого власного народу, що усвідомив собі конечність війни з у с і м а м о с к в и н а м и | чи вони будуть Пе- роцькі, чи пани життя і думок усяких М. Кулішів | і зброєю в руках тих же Пероцьких! А саме це й є істотою українського націоналізму, вмістом його, який хочуть "виісти" шкідники з націоналістичного горіха.

Не забув Куліш підкреслити і "клясового" характеру сліпої зненависти цього "націоналізму" | до Андре, чемно: "Ви ж самі росіянин" і н і о д н о г о злог слова саме на адресу москвінів взагалі, а про большевиків, не з а - д е ж н о в і д і х н а ц і о н а л ь н о с т і: "Ко- му? Большевикам? Бандитам? Бидлові, що реве від крові і тро- шить наші найкращі ідеї?" "Покидьки і потолок одя!" |.

Це я ТА мова, якою т р е б а М о с к в і, щоб говори- ли "українські націоналісти", бо такі д в а ріжних мірила завжди перекреслюють усякий націоналізм, переносючи нас зі світу противенств національних у світ противенств клясових. Роблять його мертвим, штовхають у табір Скоропадських чи Вла- сових - а тим самим роблять його нешкідливим.

Дехто з "хитрих малоросів", наївно хитрих, роблять з Пероцького "малороса" | коли б так було, то для модерного націоналізму це абсолютно не міняло б справи | — отже мусимо звернути увагу їх, що Марина, яка з дитячих літ знає Пероцького, сказала: "Виж самі росіянин".

Після такого викривлення способу думання українського націоналізму у засаднено виглядає, коли Марина дуже вважала б ставитися до зрадництва і злочинів Андре, який уже раз замість "золотої булави", яку обіцяв їй здобувати, підняв у Гору трьохколірний московський прапор. Марина робить йому тільки таку увагу: "Русайте шаблею колишне. Пим разом вас рубають як колишне. Вас і нас. Помилка була, що ви на Україні робили "руссков двіженіє", її треба виправити".

Це в перекладі на звичайну мову має значити "москoвcькa кoнтрeвoлюцiя" що б не зробити помилки, повинна приймати під увагу терен; на Україні мусить вона мати чужий їй національний мундур, інакше "нас і вас" | це фатальне "вас" показує, що Марина ні на хвилину не забуває, що має до діла з представником москoвcькoї кoнтрeвoлюцiї | це б то представників буржуазії — розіють, а тому виправте цю помилку, замаскуйтеся. Чи це є мова українського націоналіста —

та? - Це таким М.Куліш |їдучи по лінії Москви| хоче його змалювати! По таких словах набирають спеціального, особливо в УССР, значення слова: "Негаймо їдьте на околиці хутори...!" - це бо то: куркульське, а не, націс-Над'їне повстання!

Так сама "Україна" в устах Марини, за Кулішем набирає виразного класового змісту і стає, згідно з твердженням Москви, засобом дурення мас.

На тлі того всього спеціального значення набирають |інакше - незрозумілі| слова: "Омфалос! Українче, спізнай самого себе" - бо Марина показує батькови при тому на постать хуторянина-куркуля, що насунув капелюха на потилицю і заку-рив люльку на знак початку "куркульського" повстання.

Це значить, що її українець є "класовий", за советської наукою "мчать наші лицарі з околичних хуторів" і цей "рід козацький" має сказати: "хочемо свої держави", хочби і керованої Пероцьким!

А що звичайно Пероцький є мудріший за Марину, то ще раз... "Хай живе Іванова дзвіниця, а під нею північна зоря", от що заповів провідник хуторя і на запит Марини "Значить - Росія?" - Андре |серіозно і твердо|: так!"

І Марина йому закидає тільки "А Україну чого

п р о м о в ч а в ? " І відповідь: " О б м и н ё м о ! "

Тут і символічний труп Ступая і снадав з дому Пероцьких жовтоблакитний прапор, а підіймається трьохколіровий.

Чи ціла т а ж а "національна суть" т.зр. українського націоналізму в кривому дзеркалі М.Куліша не компромітує чашент? Чи вона в своїй істоті не є тотожна під оглядом національним з концепцією "України" керованої через Чубаря і Квсіора Кремлем з тим, що та остання концепція дає концесію для "червоного просвітянства", а Пероцькі -- виключають і "просвітянщину"?

А як представляється моральна сторінка Кулішевого "націоналізму"?

Бреше Марина Ільку | "я" |, бреше потім Андре, обіцяючи те-кож кохання, потому знова бреше граючися почуттям Ілька | "Ах не про це, не про політику! Про щось більше, людське, тепле і просте ... Любов! Де ти поділась у світі", а потому запевняє "Вона в поета вірила і вірить і перекажіть, що береже йому свою любов" | далі во імя свої не і ст н у ю ч о і любови дс-магається від Ілька з р а д и, звільнення москвина Пероцького. Потому знова бреше Пероцькому, що його любить, що б того змусити почати повстання і то для боротьби не з Московщиною | це є український націоналізм | тільки з ... "бидлом, що веде від крові", якої не помічає Марина, цей символ "українського націоналізму", на руках Андре.

До цього слід ще додати, що Пероцький і в д р у г е її

обдурює, щоб тим підкреслити виразніше глядачеві ідею про дажності і брехливість "буржуазії" чи української, чи московської.

М. Куліш малює нам сцену допиту Андре, підчас якого всі большевики - пролетарі, з огиди до тої брехні, один за другим відмовляються допитувати Андре: "чую, що бреше. Не можу!" ... "Не можу й я - так бреше!"

А чим є любов у розумінню Марини? Крамом, "валютою", якою вона збирається платити. Тому у Куліша Зінка-проститутка платить "любовю" у Великодню ніч з мусу за помешкання і мріє про справжню любов, а Марина без того мусу, за різні інші послуги, обіщує її як заплату.

Цей паралелізм підкреслив М. Куліш словами Зінки про Марину: "Мрія! Я думала яка? А вона в панталюнах й юбці [моск.-спідниці] як і всяка!"

І ця Зінка, що торгує тілом, саме вона піднесена М. Кулішем вище за Марину, бо вона, без спонуки, без намови йде сама во імя правди і для дуже проблематичного рятунку другої людини - на смерть!

Що ж робить Марина? Вона, як вказують її передостанні слова, певна була, що "червоні" - вже все про неї знають і лише тому вона хоче спробувати ще раз погратися почуттям іншої людини, використати любов поета для себе, щоб ... втекти. Вона ж признається, що є "чайкою" лише тому, що "жіночим інстинктом відчула, що справила хирне враження", вражен-

ня, на котрому їй залежить, бо це ж єдина її "дошка рятунку"! Якою Марина є справді вказує ремарка М.Куліша: "руки упали, зібгалась. Як дівчинка, що попалась на шкоді й не стямить ся що сказати...." Такою не малював ще ніколи, ніхто дійсно героїчну вдачу |а не карикатуру на неї|. Чи так у Куліша заховуються Оврам або Зінка? Ті не говорять порожніх дзвінких фраз, але за задумом автора діють як справжні герої.

Отже чим є Марина? Та Марина, котра глузує добродушно з батька, що йдучи на маніфестацію "начепив жовто-блакитну квітку - от комік!" і яка, коли їй треба дурити власні маси, сама вишиває жовто-блакитного прапора; та Марина, що накладає з ворогами української нації і яка охоче віддає владу над українським народом тому ж ворогові, якому |і вона це знає| може хіба залежати на задоволенні своїй амбіції, жадаючи влади і уживання життя, а не на українцях - чим є ця Марина?

Патрісткою-націоналісткою вона не є, крицевою вдачею також ні, героїнею - рівнож!

Згода цієї крутійки признатися є, треба думати, новим тріком. Чи пішла би, остаточно, Марина, навіть спонукана Ільком, що вхопився за її власні слова - ми не знаємо,

М. Куліш свідомо не допустив до цього, щоб хоч цим не реабілітувати Марину. Прийшов її взяти Лука ще до того, як вона хоч крок зробила!

А тепер звернемо увагу на контрастову "двопляновість" цілої пєси.

Жахлива "правда життя" буржуазного ладу: кімната повії, що не може [всупереч широму бажанню] не "практикувати" навіть у Великодню ніч, кімната злидаря, що шукає освіти не знаючи пощо, бо то буржуазна освіта і кімната в льоху, жахлива кімната Омрама - українця робітника, що поневіряється на війні, де стає калікою, кімната, в якій його жінка, чекаючи на чоловіка, рахує спадаючі зі стелі краплі вогкості - тут кутється [в цьому є лєогіка життя] "новий лад".

Другий плян - заможні мешкання, люди яких живуть у світі фантазії, мистецтва, емоції і нічого не знають та й не хочуть знати про тих перших.

І тому не випадково кінчиться як "панська забава" коло телефону, так і майже фінальна сцена дії [Жоржик - Зінка] знова "підвальчиком", у якому "Настя мов статуя скаменіла - в двері лізе без ноги салдат з георг. хрестом" і з гірким сарказмом каже "Приймай ув обятія героя, половину чоловіка" і ... заходиться плачем.

Цей разючий контраст подуманий автопом, як убивчий акт оскарження проти "буржуазного світу", проти всіх "Марин".

Автор передмови до згаданого видання переконує нас "Характер "патетичної сонати" носить сильні риси романтизму". Хотіли б ми знати невже цей "С.Г." так певний, що ми вратили всякий глузд, що припускає, немов ми г л у м н а д у с я к о ю р о м а н т и к о ю | а в першу чергу позиченою романтикою, яка є наслідком непомічання істотного, непомічання жакливої правди життя, котра помічена - зруйнувала б в мент всі романтичні ілюзії | уважатимемо за "риса романтизму"?

Адже і друга картина знова побудована на виразному протиставленні тих "що революцію обертають на оперетку або літургію, а клясову боротьбу на паради і цілування", тих котрі мріють про "трикутні капелюхи", чи "золоті булави" | для Оврамів, як переконує М. Куліш, це байдуже | та живуть у хвилих акордів Бетовенової сонати і - ... "людини з горища".

Третя картина знова уложена так, що бе по всіх к р і м "п р о л е т а р і в", які борються за комуну.

У четвертій - протиставлення "підвалу", де концентрується акція одного табору і помешкання Ступая та Пероцького - другий табір. З одного боку життя, а з другого - контракція "куркулів і буржуазії", оповита мряковинням фальшу й підозрілої "романтики", романтики штучної, чужої.

Цей можна й сказати про решту дій. Особливо яскраво ви-

явлені фальш романтики і утертих голосних фраз у картині достій.

У сьомій картині розбито виразно навіть міт "оборони цивілізації й культури" тими "романтиками", бо на слова: "Навіщо їм [більшевицям] п'яніце? Хто з них вміє грати?" відповідає І л ь к о: "Не турбуйтеся ними. Заграють." В о н а: "І патетичної?" Я: "З ц ь о г о й п о ч н у т ь"

За те тут у цій же розмові, на "романтично-іронічні" слова: "Ось фонтан | жест на краплі й патйоки | і водяний годинник разом. Тут, коли перебудеш ніч, то враження таке, ніби вічність вибиває такт - музика життя і смерти" - Відповідь Фішча, відповідь, що нищить усяку "романтику": "тут жив недавно робітник і жінка. Був на війні. Жінка ждала. Рахувала краплі не одну ніч і не дві... "Водяний годинник який пробив час повстання".

При чому, при кінці цей "водяний годинник" символічно протиставлено життю дівчини у "якої все життя - було музика".

Отже цілий твір носить яскраво пропагандовий характер: у ньому так сфальшована правда | по Сінклерівському |, щоб була по українському націоналізмові, щоб нищила його доречті, здаючися одночасно "об'єктивною правдою життя".

Коли ж до нашого огляду "Патетичної сонати" додамо, що вона була присвячена покійному приятелю М. Куліша, який звався

Ілько Юга і взята зі споминів, як пише за Югою М. Куліш, про "Його незавидний, проте повчальний революційний маршрут" - то ідея боротьби проти фальшу і брехні "українського націоналізму" набирає ще більшої яскравості.

Такою є "Патетична соната" у виданні "Українського Видавництва", але слід підкреслити, що ми маємо до діла не лише з містифікаторством автора передмови, але ще й з фальсифікатором!

Читаємо: "мусіла мати й "Патетична соната" свій деякий агітаційний намул... редакція вважала потрібним тому подати цю псу з дрібними скороченнями..."

Просимо уявити собі чим же тоді був твір Куліша до сфальсифікування шляхом пропущення яскравіших місць?

Адже ж у тому тексті, який ми розбирали, вже був, як запевняє видавництво, що тим собі поставило "пам'ятник глупоти"! усунути й той "деякий агітаційний намул".

Закінчити свою знайомість з "Патетичною сонатою" можемо певною паралелею: "Чому скроні цього марксиста підставляє Хмільовий під пювки фашистки - Агдаї?" Питає А. Хвиля у М. Хвильового, ми ж можемо запитати: "Чому виставляє на глум московсь-

ким комуністам та їх льокаям М.Куліш скарікатуризованого старого українця Ступая і чому навмисне компромітує до краю, в особі Марини, випачений, спрощений і позбавлений глузду український визвольний рух"?

Відповідь ясна. Пропаганда Кремля повинна діяти в першу чергу серед сил ворожих Москві, повинна розкла-дати їх, а тому не лише дискредитується тут "українство" взагалі, але й підмінюється національну боротьбу соціальною.

Москвини виступають тут, і супереч правді, тільки як "спільники" українських національних сил [що в практиці їм підпорядковуються] - по боці комуністів не виступає ані одного москвина і ані одного інтелігента. Так утворюється ілюзія, що борються "куркулі", керовані "своїми" Маринами і москвинами-Пероцькими проти власного українського народу. І це не забуваймо, нап'я-сано після "Вальдшнепів" Хвильового.

Чому ж серед нас популяризують притьмом М.Куліша, чому ось вже п'ять років чи більше навязують нам його антиукраїнські твори? Чи агенти Москви уважають, що вічний провінціал, обиватель "московських задринанок" хоч би він себе уважав "анти-

просвітлянином" що й Європу переріс! мав наївний провінційно-нальний розум, достосований до вічного "Сатани в бочці" і тому ... отруїться, не помітивши сам, коли це сталося?

Ми не дивуємося свідомим агентам Кремля, ім, коли вони не москвини, можна закинути брак навіть тіні порядності, але не можна закинути браку розуму! Але що сказати про тих інших, тих, котрі прочитавши пару дзвінких фраз про "зброю, що переконуючо дзвенить позаду слова" та трохи теревенів московських прихвостнів, повірили, що "Патетична соната" не тільки "геніяльний твір", але й "справді українська національна драма"?

Боїмося, що розум достосований до "Сатани в бочці" не дасть їм збагнути сказаного і вони вперто чіпляючися за фрази будуть міркувати неначе той Ступай. Той обов'язково хотів переконати, що автор Бетовенової сонати є українцем і зясувати йому правду не було змоги. Коли він не міг твердити, що Бетовен українець, пробував зробити його матір українкою, а коли і те не допомогло - вишував новий "аргумент": мовляв, мусів чути українську музику.

Нарешті, з огляду на спроби спопуляризувати серед нас і "Народнього Малахія", який хронологічно попереджував "Мину Мазайла" мусимо сказати і про нього кілька слів.

У комедії "Народній Малахій" безперечно висміювався ще "не здіференційований", просто - стихійний українець, представник дрібно-міщанської стихії з провінціального містечка, якому в голові по 1917 році перемішалися усі "ідеї", повстав такий

хаос — що він сам збожеволів, а своїх дітей і тих, хто його слухав, довів до загибелі. Без тих "ідей" він був у своєму закутку, навіть до певної міри, на своєму місці, але повзявши на мір доконати "реформу людини" він став саме завдяки ідіотичним ідеям шкідливим. Ось його характеристика, котру вкладає М. Куліш в уста "другого коменданта": "Ет ... Просто чудий ... казали в Раднаркомі — наколотив чоловічок гороху з капустою, оливи з мухами, намішав біблії з Марксом, акафіста з анти-Дірі-гом..."

А ось він сам, Малахій, вияснює себе цілого і "глибину" проблем, які його журять: "тінь журби української впала й мені на плечі: місяць пропав, пшениця погоріла, хазяйка вигнала з кватирки... Про реформу української мови з погляду повного соціалізму ... додаток: схема перебудови України з центром у Києві, Со Харків здається мені за контору". Це так скарікатуризував М. Куліш той ґрунт, ті верстви, на яких чи з яких виростав український рух.

У той час, коли "Малахій" плете теревені про реформу людини, дочеплюючи різні дрібнички, люди праці, робітники виробні "Серп і Молот" | яка символізує ССРСР | виробляють "ф о р м и".

Звичайно в своїй промові верзе щось Малахій про українську мову, яка "у порога віки вистояла", щось з "Кобзаря" про минуле і про "чайку" | ту ж, до якої вернувся М. Куліш у "Патетичній сонаті" |.

Робітник визначає Малахію, як шкідливого мрійника-утопіста,

такого, які "на превеликий жаль і серед нас трапляються", але, які "перебувають під клясово ворожими впливами." Тому "вчуваєш в їхніх благеньких проповідях ... зовсім д р у г у м у з н - к у ... Не нашої кляси музику ... За голубими їхніми мріями ховаються буржуазні шовініс - тичні ж а д ь ц я", отже, заповідає цей робітник |вті - дення цілого ССРСР і УССРСР|: Реформу людини "зробимо її краще МИ, по образу і подобию пролетарського".

У відповідь на те Малахій, який є персоніфікацією "мішан - сько - соціалістичного українства" в якому перемішався "українізм" з "місцевим шовінізмом", починає таке: "Тен сидить біля вікон - ця в хаті, морщить постолі та вигляда чи не везе йому старий бозя дошу, на пшеницю, чи невидно синів із салдатів, із наймів дочок ... І день іде, і ніч іде, бозі нема - і дощ не йде, боть пороги, місяць сходить, як і перше сховався, нема Січі ... очере - ти у Дніпра питають"...

тут: "Вихопились голоси: Стара пісня.

Малахій:

Де то наші діти ділись, де вони гуляють?

Третій [робітник]:

Завтра там, де боть пороги, вже не місяць зійде, Завтра зійдуть електричні, можна сказати сонця і засяють на весь степ

козачий, на всю нашу Україну, аж до моря... Завтра там, де скиглила чайка, літаючи, заспівають сирени морських пароплавів, залунають гудки нових фабрик, заводів. Вже сьогодні робітниця динамо-моторами очеретяний той сум і дике, хай воно скажеться, тужіння порогів...

Малахій:

Киньте ваш Дніпрельстан. Тут ось чуєте, кричать: інасілованіє двох старух... Не pomoже.

Третій:

Поможе. Отам починаєм ми нашу реформу всього українського роду, отам і тут і скрізь де тільки є рука робітника..."

Як бачимо М. Куліш з патосом протиставить на-навмисне скарікатуризованій ідейно-репереплетеній з виставленим на глум захопленням Шевченком ідей, сказали б ми, "черехівської" та "іже з ним", як вони фальшиво її звуть "органічної" України, це б то УСРСР. Протиставить патос судівництва, праці й індустріялізації з навмисним поминенням виявленнє тих, хто є справжнім власником тих зіндустріялізованих теренів, хто одержує прибутки, керує і використовує ту землю та її багатства, з поминенням згадки про москвинів!

"Українство" | тут це штучна вигадка відсепарована від

українців" і штовхає власну дитину у публічний дім, про д -
вати своєю любов чужим людям | натяк на
"орієнтації" і потому на смерть.

Оля, зведена з правильного шляху Малахієм, отямлюється і
вертається до ... праці, "Чого ж іще думаеш... Туди...
Назад... На сел у жобу. | повязалась хусткою і ніде твє
до ступакчи. |"

Отже і в цій пєсі, яка, повторюємо, писана перед "Миною |
зайлом", М. Куліш хоче виступати в ролі глузуючого Хама над ш -
ним батьком.

Очевидно, ідеї всіх трьох тут згаданих творів М. Куліша
є того рода, що навіть нині ще ніхто не відважується їх о д -
в е р т о пропагувати | тим більше тоді, коли почали серед нас
популяризувати ці твори, а тому, щоб якось погодити нас з дея -
кими, особливо яскравими, висловами орудує "аргументом", що ...
"треба не забувати де і за яких умов ці твори писані".

Отже ми тому мусимо нагадати, що в т и х с а м и х
у м о в а х | бо в С С С Р | і в тому ж приблизно часі | роки 1924 -
1930 це період написання цих пєс, а в роках 1925-27 були напи -
сані М. Кулішем "Комуна в степах", "Хулій Хуліда", "Зона", "Отак
загинув Гуска", яких навіть прихильники "азіятської Хохландії"
не зважилися нам захвалювати | написав М. Хвильовий свої "Камо
грядеши?", "Думки проти течії", "Московські задріпанки", "Україна
чи Малоросія" та "Вальдшнепи".

Радимо читачеві ще раз порівняти ідеї М. Куліша, які ми

з'ясували в нашій праці "Трагедія Хвильового - трагедія нашого покоління" і читач побачить, яка кольосальна різниця, різниця, додамо, ідеологічна є між ними. З одного боку - червоне просвітянство, як зброя проти українського націоналізму, а з другого - український націоналізм, як зброя проти московського націоналізму.

Що М. Куліш мав до дечого українського певний сентимент - не перечимо, що коли виступав так, як М. Хвильовий, мав би од-ночасно подібний кінець - рівнож згодні. Але і редактор "Кієвляніна" мав також певний сентимент до всього "малоросійського", протиставляв охоче "мову Шевченка" - "мову Грушевського", а безперечно, коли б перейнявся справді ідеями Шевченка і почав їх оборонити, не тільки не був би стільки років редактором "Кієвляніна", але й потрапив би, як і Шевченко, на заслання. Ми це все розуміємо і саме тому ми захоплюємося Хвильовим і Шевченком та не захоплюємося, в ліпшому випадку, червоним Гребінкою.

Ще слід нагадати, що в даному випадку нас цікавить не М. Куліш та його угодовство, лише його твори. Незалежно від тих чи інших причин він в них написав те, що написав і ми, ширячи ті твори, а тим більше їх захвалюючи, ширимо і зясовані попереду ідеї. Коли це робимо називаючи ті ідеї їх власним імям, то це що іншого, але що маємо сказати про тих, хто пробує ті ідеї подавати нам під назвою українського націоналізму?

Коли справжній український націоналізм не спянів так, як батько біблійного Хама або коли він не почав перетворюватися

у якусь відміну "Народнього Малахія" - повинен голосно гукнути, звертаючись до глядачів і читачів пєс М. Куліша: "З кого смієтеся? - З і себе смієтеся!"

На цьому кінчаємо про "український націоналізм" в творчості М. Куліша, ствердивши, що його ідеї можуть уважатися антитезами до ідей "Вальдшнепів" М. Хвилевого.

Ми свідомі тої скаженої злості ["обурення"] яку викликає правдоподібно ця праця у всіх однодумців М. Куліша, які намагаються промовчати її, а коли б це не вдалося - здіймуть виття десятків гієн, що замість боротися контр-доказами, котрих не зможуть дати, будуть поборювати власні вигадки нам приписані найбільш безсоромним і цинічним способом.

Ми знаємо, що буде стосуватися і тактика інша, заперечуватимуть, що ця праця є "злісним наклепом", "вигадкою наука", який де знає, що ... а далі в X + 1 -й раз повторюватимуть теревені і цитати з пропагандових статей про Куліша, замість дати докази помилковості наших, узагаданих і обпертих на сумлінній аналізі текстів його творів, тверджень.

Ми приготовані, що п. Гая може постарасться змінити другу частину своєї книжки. Але ... але ми певні, що серед українців є багато людей здатних думати, охочих перевірити висловлені тут думки з творами Куліша в руці і що в остаточному п р а в д а

переможе всупереч усім зусиллям недоносків "азіятської Хохландії".

Автор цих рядків не знає ні пана Гана ні інших згадуваних тут людей і наші гострі вислови стосуються лише до того, що ті люди пропагують і роблять, до текстів їхніх творів чи писань, текстів, які кожний може перевірити і переконатися, що вони за-слуговують на таку оцінку. Ми висловлювалися м'якше, коли б не бачили тенденції пропагувати свої ідеї під чужим прапором і не бачили свідомого фальшовання ряду фактів, яке вказує, що таке поступовання не є наслідком нехай навіть помилкового [з вашого становища], але широкого переконання.

Саме для нас однак важне не думки тих людей, тільки конче-ність розворушити критичну думку українців-націоналістів і зму-сити їх уважніше приглядатися до тих ідей, які носяться довго-да у воздуху та обережніше давати оцінки творчості тих чи ін-ших авторів.

Пропущене до стор. 70-ої після рядка 22.

Цікаво відмітити, що згадуваний вже Голубенко, який націоналістичних публіцистів оголошує "нездатних бути оформлювачами ідеології" та пропонує "користати з наявності за кордоном його товаришів, згадуючи про "Мину Мазайла" в своїй статті, написав таке: "Для попередніх поколінь Україна — це насамперед село. Дядько Тарас у песі Куліша "Мина Мазайло" надто радіє, коли почує старі козацькі прізвиська Дорошенка і Сагайдачного. І якщо він прикро розчарується, почувши, що цей Дорошенко і Сагайдачний є робітники-металісти і працюють на великому машинобудівельному заводі. В уяві дядька Тараса це ніяк не влягеться. Для нього робітники це щось не українське." — Що ж про це сказати? — Претендент на Гололівського "ревізора", повіривши словам Ю. Бойка, що "читає дуже примітивні і культурно" лист до Шереха та Шереха, що "тут лише сплюснули і спрощували" — змушений буде прикро розчаруватися.

Ми мусимо ствердити, що вигадка Голубенка, потрібна йому для перепачкування далеко не націоналістичних ідей, "ніяк не влягеться", але ... з текстом "Мини Мазайла". Ось відповідне місце.

"Дядько Мокія — Тарас, мешканець Києва, знайомиться між іншими з комсомольцем Тертикою:

"Вибайте: Ви часом не з тих Тертик, що Максим Тертика...

Тертика: Батько мій Максим...

Дядько Тарас: ...був на Запоріжжі курінним отаманом...

Тертика: - І тепер на Запоріжжі, та тільки він робітник металіст і отаманом не був...

Тарас: Т а н і ... Курінним отаманом Переяславського славного війська запоріжського низового на початку XVII стол.!

Тертика: Н е з н а ю .

Тарас: Д у ж е ж а л ь ."

Отже, при чому тут всі теревені про "село" і "робітників", коли тут мова про звязок з минулим, національну свідомість, проте, його не розуміють "безбатьченки", виховані "в колгоспних яслах"?

Що ж до "Дорошенка" то Тарас по асоціації з гетьманом Дорошенком пропонував прізвище "Мазайленко", решта - фантазія пана Голубенка, який забув, що "ревізором" легко стати на глухій провінції, серед дурніших за себе. Тут - не "лопанський пентр" і коли ми не перешкоджаємо деяким "живим представникам" звати себе "професорами" - це ще не значить, що ми їх за таких уважимо. Пропагатори "ваплітянізма" мусять шукати більш солідних "виконавців", а ми мусимо перевіряти кожне їхнє слово, маючи як бачимо з поданого тут уривку, що часто знання заступається досить безперемонною спробою "взять на арапа".

х х х

Поправки: стор.9 - треба: Шпенглера, стор.21 - треба Тагаєтів

